

บทที่ 2

ภูมิหลังทางสังคมวัฒนธรรมของชาวมอญ

2.1 ภูมิหลังเกี่ยวกับชาวมอญในประเทศไทย

“ชาวมอญ” เป็นชนชาติที่เคยเจริญรุ่งเรืองที่สุดชาติหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นักวิชาการทางภาษาศาสตร์ได้จัดพวกมอญไว้ในกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมร (Mon-Khmer) หรือบางทีก็เรียกว่า ตระกูลออสโตร-เอเชียติก (Austro-Asiatic) ภาษาามอญเป็นภาษาที่มีตัวเขียนเป็นของตนเอง ตัวเขียนของมอญนี้ดัดแปลงมาจากอักษรอินเดียฝ่ายใต้ (South Indian Type) มอญได้มีการจดบันทึกเรื่องราวด้วยตัวเขียนมาเป็นเวลานานมาก นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 6 และตัวเขียนของมอญก็ยังคงใช้กันมาจนทุกวันนี้ แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายว่า ชาวมอญที่เขียนและอ่านตัวหนังสือมอญได้นั้นมีน้อยมาก คงมีแต่ภาษาพูดเท่านั้นที่ชาวมอญส่วนใหญ่ยังคงรักษาไว้ได้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ในอดีตชาวมอญเคยตั้งอาณาจักรของตนขึ้นทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำอิระวดีในบริเวณพม่าตอนล่างปัจจุบัน แต่ตลอดระยะเวลากว่า 700 ปี ที่ตั้งอยู่ในพม่าตอนล่าง อาณาจักรมอญต้องล้มลุกคลุกคลานเพราะการแย่งชิงอำนาจภายในและการรุกรานจากพม่า เป็นเหตุให้บ้านเมืองต้องตกอยู่ในภาวะสงครามอยู่เสมอ ในระหว่างนั้นชาวมอญได้พากันอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทยเนืองๆ ชาวมอญเหล่านั้นได้มาเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่งของไทยและได้สืบลูกหลานมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน¹

ชนชาติมอญเป็นชนกลุ่มน้อยเผ่ามองโกลอยด์ (Mongoloid) ถ้าเปรียบเทียบกับคนไทยในด้านลักษณะทางกายภาพแล้ว มีลักษณะใกล้เคียงกันมากยากที่จะแยกออก ชนชาติมอญเรียกตัวเองว่า มอญ (Mon) พม่าเรียกชนชาติมอญว่า ตะเลง (Talaing) ส่วนคนไทยเรียกชนชาติมอญว่า มอญ หรือ รามัญ กล่าวกันว่า ชาวมอญเดิมตั้งถิ่นฐานอยู่ทางตะวันตกของประเทศจีน หลังจากที่อยู่พ้อออกจากจีนลงมาทางใต้ มอญได้มาตั้งอาณาจักรขึ้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำอิระวดี บริเวณพม่าตอนล่าง โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่สะเทิมประมาณปี พ.ศ. 241 อาณาจักรมอญที่สะเทิมได้เจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและศาสนา ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะมอญมี

¹ สุภรณ์ โอเจริญ. มอญในเมืองไทย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มูลนิธิโครงการตำราสังคม ศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 2541 , หน้า 1.

อาณาเขตของประเทศอยู่ใกล้กับประเทศอินเดียมากที่สุด มอญรับเอาความรู้ อารยธรรมและ ศาสนาจากอินเดียก่อนชาติใด มอญจึงเปรียบเสมือนประตูและสะพานสำหรับถ่ายทอดอารย ธรรมรวมทั้งพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ

ภาพประกอบที่ 1

แผนที่แสดงอาณาเขตของประเทศมอญในอดีตและปัจจุบัน

ที่มาของภาพ : www.sac.or.th

ตลอดระยะเวลากว่า 700 ปี ของการก่อตั้งอาณาจักรมอญทางพม่าตอนล่าง มอญได้ ผ่านทั้งยุครุ่งเรืองและตกต่ำ กระทั่งล่มสลายเมื่อเสียเอกราชและถูกรวมเข้ากับพม่าในปี พ.ศ. 2300 ใน สมัยพระเจ้าอลองพญา (Alaungpaya พ.ศ. 2295-2303) สภาพความเป็นอยู่ของชาวมอญที่ต้อง ถูกกดขี่จากพม่า จึงทำให้มอญพากันอพยพหลบหนีเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของ พระมหากษัตริย์ไทยอยู่เนืองๆ นับตั้งแต่สมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชาเรื่อยมา

ชาวมอญที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทยนั้น เป็นเพราะต้องตกอยู่ใต้อำนาจของพม่า จนไม่อาจรวมตัวกันได้อีก จึงเป็นเหตุให้มีการอพยพเข้ามาในประเทศไทยด้วยสาเหตุต่าง ๆ กัน คือ เข้ามาในฐานะเป็นเชลยสงคราม เข้ามาโดยการหลบหนีจากกองทัพพม่า เข้ามาในฐานะผู้ลี้ภัย

ทางการเมืองภายหลังจากที่ได้ก่อกบฏและถูกพม่าปราบ เข้ามาเมื่อไม่พอใจในความเป็นอยู่ของตน เนื่องจากไม่สามารถทนการกดขี่เบียดเบียนจากพม่าได้ และสาเหตุสำคัญอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวมอญพากันอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่ง สร้างถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย คงเป็นเพราะเหตุผลที่ว่าไทยมีสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นอยู่ และอาหารการกินต่างๆ คล้ายคลึงกัน ทั้งยังนับถือศาสนาเดียวกันคือ ศาสนาพุทธ ชาวมอญจึงเลือกที่จะเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย เพราะสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมใหม่ได้ง่าย อีกทั้งได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากพระมหากษัตริย์ไทยและรัฐบาลไทย ให้มีที่อยู่ที่เหมาะสม และเกือบทุกครั้งที่มีข่าวว่าจะมีครัวมอญอพยพเข้ามา พระเจ้าแผ่นดินไทยจะโปรดให้มีผู้ไปต้อนรับครัวมอญ พระราชทานที่ดินให้ตั้งบ้านเรือนพร้อมทั้งพระราชทานไม้สร้างบ้าน จากมุงหลังคาและเครื่องใช้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตด้วย ดังนั้น ชาวมอญที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยจึงมาในฐานะผู้ลี้ภัยด้วยความสมัครใจ หวังจะเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย มากกว่าที่จะมาในลักษณะของการถูกกวาดต้อนเป็นเชลย

เส้นทางที่ชาวมอญใช้ในการอพยพเข้าสู่ประเทศไทยมี 3 ทาง คือ ทางเหนือเข้ามาทางเมืองตากหรือระแหง ทางด่านแม่ละเมา ทางใต้เข้ามาทางกาญจนบุรี ทางด่านเจดีย์สามองค์ และเข้ามาทางอุทัยธานี ซึ่งอยู่ระหว่างสองทางแรก

การอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยของชาวมอญนี้ ได้ปรากฏหลักฐานว่า มีการอพยพเข้ามาหลายครั้งหลายสมัย ดังนี้

1. สมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ.2112-2133)

ครอบครัวมอญเป็นจำนวนมากได้อพยพตามกองทัพของสมเด็จพระนเรศวรเข้ามาสู่ประเทศไทย หลังจากที่มีสมเด็จพระนเรศวรได้ทรงประกาศอิสรภาพที่เมืองแครง ในปี พ.ศ. 2127 ในครั้งนี้หัวหน้ามอญที่เป็นผู้ใหญ่ในการอพยพตามสมเด็จพระนเรศวรมาก็คือ พระมหาเถรคันฉ่อง พระยาเกียรติและพระยาราม สมเด็จพระมหาธรรมราชาได้โปรดรับไว้และทรงแต่งตั้งให้พระมหาเถรคันฉ่องเป็นที่พระสังฆราชา พระราชาคณะที่พระสุเมธอาจารย์ เจ้าคณะมอญ ส่วนพระยาเกียรติพระยารามนั้นโปรดเกล้าฯ ให้มีตำแหน่งยศชั้นพระยาพานทอง และได้โปรดให้พวกมอญอพยพตั้งบ้านเรือนทำกินบริเวณใกล้กับพระราชวังของสมเด็จพระนเรศวรนั่นเอง²

² สุจริตลักษณ์ ตีผดุง . "มอญ" , วารสารภาษาและวัฒนธรรม หน้า 23.

2. สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พ.ศ. 2133-2148)

การอพยพในสมัยนี้ มีการอพยพครั้งใหญ่อยู่สองครั้งด้วยกัน คือ ในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2136 มอญเจ้าเมืองมอฬีเป็นกบฏ ทำให้พม่าปราบมอญครั้งใหญ่ จึงทำให้พวกมอญพากันอพยพหนีไปเมืองยะซาย เมืองแปร เมืองตองอู บางส่วนก็พากันอพยพมาสู่กรุงศรีอยุธยาและนครเชียงใหม่และในปี พ.ศ. 2138 สมเด็จพระนเรศวรยกทัพขึ้นไปตีหงสาวดี เมื่อเลิกทัพกลับคืนกรุงศรีอยุธยาทางเมืองเมาะตะมะ ก็ได้กวาดต้อนครอบครัวมอญตามเขตแขวงหัวเมืองด่านตะวันออกของพม่ามาด้วยเป็นจำนวนมาก ครอบครัวมอญในครั้งนี้ไม่บ่งว่าให้ไปอยู่ที่ใด สันนิษฐานว่าคงจะอยู่บริเวณชานกรุงศรีอยุธยาโดยอยู่รวมกับพวกที่อพยพมาในคราวแรก

3. สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2231)

ในปีพ.ศ. 2201 เนื่องจากกองทัพจีนยกมาประชิดกรุงอังวะ พระเจ้าอังวะจึงได้ให้เกณฑ์พวกมอญทางหัวเมืองฝ่ายใต้ไปช่วยรบ แต่พวกมอญไม่เต็มใจจึงพากันหลบหนีมา การอพยพครั้งนี้มอญได้เข้ามาสวามิภักดิ์เป็นจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่เป็นพวกทหารและครอบครัวที่หนีทัพมา สมเด็จพระนารายณ์โปรดให้ครอบครัวมอญที่อพยพเข้ามาคราวนี้ไปอยู่ที่สามโคก แขวงเมืองปทุมธานี และบางส่วนก็ได้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ริมวัดตองปุในชานพระนคร

4. สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. 2275-2301)

การอพยพครั้งนี้ เป็นเพราะความอ่อนแอของกษัตริย์ในตอนปลายสมัยราชวงศ์ตองอู เมื่อสิ้นราชวงศ์ พม่าโดยการนำของพระเจ้าอลองพญาที่ปกครองมอญอย่างกตัญญู มีการปราบปรามและประหารผู้คนรวมทั้งพระสงฆ์มากกว่า 3,000 คน เมื่อพวกมอญไม่สามารถสู้ได้ก็พากันอพยพเข้ามาในประเทศไทย จึงได้โปรดให้ครอบครัวมอญที่อพยพมาคราวนี้ไปอยู่ที่บ้านโพธิ์สามต้นชานกรุงศรีอยุธยา

5. สมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (พ.ศ. 2310-2325)

ครอบครัวมอญจำนวนมากได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย โดยมีพระยามอญเป็นหัวหน้ามาด้วย 4 คน คือ พระยาแจ้ง เจ้าเมืองเตรินหรืออัครันเป็นหัวหน้าใหญ่ พระยาอู่ ตละเสี้ยง ตละเกล็บ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ก็โปรดให้รับไว้และให้ตั้งบ้านเรือนที่ปากเกร็ด แขวงเมืองนนทบุรีและสามโคก แขวงเมืองปทุมธานี ได้ทรงตั้งพระยาบำเรอศักดิ์เชื้อสายมอญแต่ครั้งกรุงเก่าเป็นที่พระยารามัญวงศ์ มียศเสมอจตุสดมภ์หรือเรียกว่าจักษิมอญ เป็นหัวหน้าควบคุมดูแลพวกมอญด้วยกัน

6. สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (พ.ศ.2352-2367)

เนื่องจาก พระเจ้าปะดุงเกณฑ์แรงงานมอญให้ไปสร้างพระธาตุ ทำให้ผู้คนไม่มีเวลาทำมาหากิน อีกทั้งพม่าที่ได้รับแต่งตั้งไปปกครองเกาะตะมะเกะก็เข้มแข็งและเบียดเบียนชาวมอญ ดังนั้น ชาวมอญที่มีสมิงสอดเบาเป็นหัวหน้าจึงพร้อมใจกันเป็นกบฏจับเจ้าพม่าฆ่าเสีย แล้วพากันอพยพเข้ามาในประเทศไทยครั้งนี้ได้พระราชทานให้ไปตั้งบ้านเรือนที่เมืองปทุมธานีบ้าง เมืองนนทบุรีบ้าง และเมืองนครเขื่อนขันธ์บ้าง

7. สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (ประมาณต้นรัชสมัย)

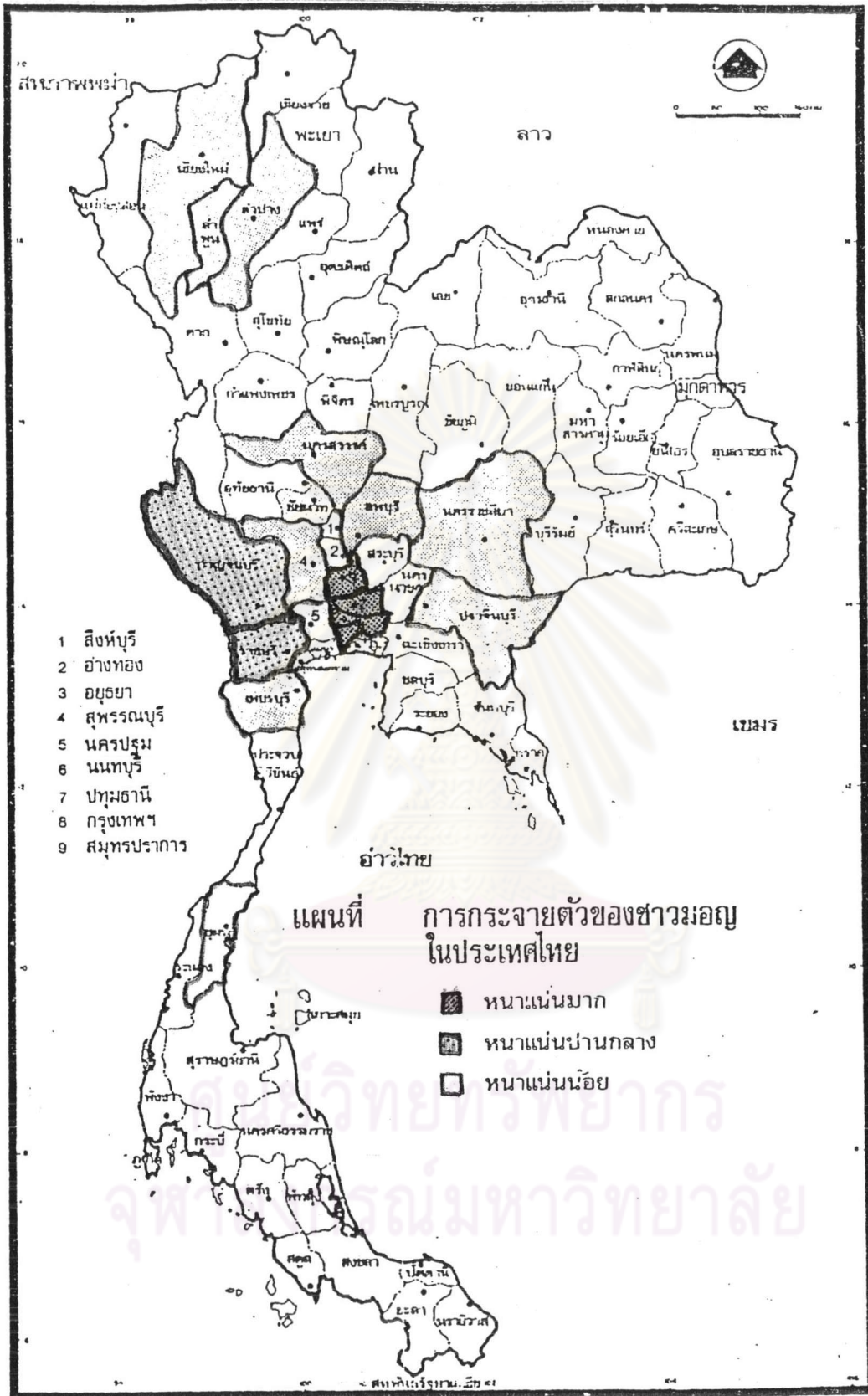
การอพยพครั้งนี้ไม่มีรายละเอียดที่แน่นอนเกี่ยวกับจำนวนคนที่เข้ามา สันนิษฐานว่าคงจะมีจำนวนไม่มาก โปรดเกล้าฯให้เจ้าพระยามหาทศวิริยะคุมกองทัพรามัญออกไปรับมอญเข้ามาและโปรดฯให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่นครเขื่อนขันธ์เพราะอยู่ใกล้พระนคร และเป็นบริเวณที่มีชาวมอญอยู่มาก

8. สมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลปัจจุบัน)

การอพยพในครั้งนี้เป็นเพราะปัญหาทางการเมืองภายในพม่าที่กดขี่ชนกลุ่มน้อย จนทำให้ชาวมอญประมาณ 6,000 คน อพยพเข้ามาทางสังขละบุรีเป็นระลอกๆ เมื่อประมาณปีพ.ศ. 2505 และพ.ศ.2519 โดยตั้งบ้านเรือนอยู่คนละฝั่งแม่น้ำกับฝั่งไทยบริเวณชุมชนวังกวีเวการาม ชาวมอญพวกนี้ได้เข้ามาอยู่อาศัยกับพวกมอญเก่าแถบต้นน้ำแควน้อย³ ชาวมอญที่อพยพเข้ามาใหม่จัดเป็นพวก “มอญพลัดถิ่น” ซึ่งเป็นผู้อพยพชาติมอญ โดยหลวงพ่อดุตตะพระภิกษุชาวมอญเป็นผู้นำและศูนย์รวมจิตใจ

มอญที่อพยพเข้ามานั้นส่วนมากจะเป็นมอญจากเมืองเกาะตะมะ ซึ่งเป็นเมืองที่อยู่ใกล้พรมแดนไทย (เมืองหน้าด่าน) และมีทางที่จะเข้าสู่ไทยได้ถึง 2 ทาง เหตุที่ชาวเมืองเกาะตะมะอพยพเข้ามาสู่ไทยมากที่สุดคงจะเป็นเพราะ เป็นเมืองที่ใช้ประจุมพลก่อนยกมาตีไทย อีกทั้งถูกกวาดต้อนเสบียงอาหารรวมทั้งชาวเมืองให้ร่วมรบ จึงทำให้เกิดความกดดันอย่างรุนแรงจนต้องหนีจากกองทัพ อพยพย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในเมืองไทย

³ เบญจรัชต์ เมืองไทย และคณะ. เอกสารประกอบการประชุมเสวนาผลงานวิจัย ชุด ความหลากหลายทางวัฒนธรรม กรณีศึกษากลุ่มมอญ-กะเหรี่ยงภูมิภาคตะวันตก หน้า 15.

ภาพประกอบที่ 2

การกระจายตัวของชาวมอญในประเทศไทย

2.2 ภูมิหลังทางสังคมวัฒนธรรมของอำเภอพระประแดง

ชาวมอญในอำเภอพระประแดงอพยพมาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงธนบุรี โดยแต่เดิมเคยอยู่ที่บริเวณเกาะเกร็ดมาก่อน ภายหลังเมื่อมีการสร้างนครเขื่อนขันธ์เสร็จแล้วจึงได้อพยพเข้ามาอยู่ร่วมกับพวกอพยพใหม่ในครั้งหลัง โดยพวกที่อพยพมาก่อนตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีจะเรียกตนเองว่า “มอญเก่า” ส่วนพวกที่อพยพเข้ามาในคราวหลังคือในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ก็จะเรียกตนเองว่า “มอญใหม่”

ในการสำรวจภาคสนามของมุสตี ทิพทัส⁴ จากการสอบถามผู้เฒ่าชาวมอญตามหมู่บ้านต่างๆ ในอำเภอพระประแดงระบุว่า มอญที่มาตั้งหลักแหล่งในอำเภอพระประแดงนี้ส่วนใหญ่เป็นทหาร เช่น ทหารช้าง ทหารม้า มาพร้อมพระยาแจ้งหัวหน้าชาวมอญ อพยพมาเข้าทั้งครอบครัว รวมทั้งสิ้นประมาณพันคนเศษย้ายตามกันมา เข้ามาทางด้านเจดีย์สามองค์บ้าง ด้านแม่ละเมาบ้าง ส่วนถิ่นฐานเดิมที่อยู่ในเมืองมอญนั้นสันนิษฐานว่า อยู่บริเวณปากแม่น้ำอิระวดี มีเกาะใหญ่ซึ่งมีราว 90 ตำบล ซึ่งอยู่ชิดทางด้านชายแดนของประเทศไทย มอญที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งในพระประแดงก็จะนำชื่อตำบลหรือหมู่บ้านเดิมที่ตนเคยอยู่ในเมืองมอญ มาตั้งเป็นชื่อชุมชนใหม่ในพระประแดง เช่น บ้านแซ่ บ้านเวชะราว บ้านตองอู บ้านทะมั่ง บ้านเตื่อ บ้านดั่ง เป็นต้น

บรรพบุรุษชาวมอญพระประแดงประมาณร้อยละ 43 มีถิ่นฐานเดิมมาจากกรุงหงสาวดีในเมืองมอญ อีกร้อยละ 2 มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในเมืองเมาะลำเลิงซึ่งอยู่ทางใต้ของพม่า และอีกร้อยละ 2 มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในเมืองเมาะตะมะ ซึ่งเป็นเมืองที่อยู่ห่างจากชายแดนไทยด้านด่านเจดีย์สามองค์ในอำเภอดังชะบุรี ประมาณ 150 กิโลเมตร ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 53 ไม่สามารถระบุได้ว่าถิ่นฐานเดิมของบรรพบุรุษของตนอยู่ในเมืองใดของมอญ

2.2.1 ประวัติอำเภอพระประแดง

เมืองพระประแดงเดิมมีประวัติศาสตร์เก่าแก่มาก่อน พ.ศ.1100 เคยเป็นที่อยู่ของชาวละว้า⁵ ต่อมาเมื่อขอมเข้ามาปกครองก็สร้างเมืองและโบราณวัตถุสำคัญไว้มากมาย เมืองพระประแดง

⁴ มุสตี ทิพทัส. การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ , กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

⁵ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ . 2542, หน้า 60.

แต่เดิมนั้นอยู่บริเวณคลองเตย ใน “ นีราศเมืองแกลง ” ของ สุนทรภู่ ปรากฏข้อความตอนหนึ่ง บรรยายถึงการเดินทางผ่านเมืองพระประแดงไว้ว่า

“ ถึงปากลัดแลท่าชลาตัน	ดูเลื่อมลั่นเลนลากล้าละหาน
เขาแจวจ้องล่องแล่นแสนสำราญ	มาพบบ้านบางระจิวยิ่งเศร้าใจ
อนาถนึ่งอิงเขนยคะนึ่งหวน	จนจวบจนแจ่มแจ้งปัจจุสมัย
ศศิธรอ่อนอับพยับไพโร	ถึงเชิงไพรศาลพระประแดงแรง
ขออารักษ์ศักดิ์สิทธิ์ที่สิงศาล	ลือสะท้านอยู่ว่าเจ้าห้าวกำแหง
ข้าจะไปทางไกลถึงเมืองแกลง	เจ้าจงแจ้งใจภักินี่ที่
ฉันพลัดพรากจากจรเพราะร้อนจิต	ไซ้จะคิดอายุางขนางหนี
ให้นิมนึ่งครองรักไว้สักปี	ท่านสุชีเถิดข้าขอลาไกล ”

(จาก วรรณกรรมนิราศของสุนทรภู่ หน้า 2)

ภาพประกอบที่ 3

“ศาลเจ้าพ่อพระประแดง”

ตั้งอยู่ที่คลังสินค้า 4 ท่าเรือคลองเตย ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นที่ตั้งของเมืองพระประแดงแต่เดิม

ศาลพระประแดงที่กล่าวไว้ในนิราศเมืองแกลงของสุนทรภู่นี้ ปัจจุบันตั้งอยู่ในที่ดินของการท่าเรือแห่งประเทศไทย เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร หรือที่เรียกกันว่า “ท่าเรือคลองเตย” นั่นเอง มีชื่อเรียกเป็นที่รู้จักในนามของ “ศาลเจ้าพ่อพระประแดง” เป็นศาลศักดิ์สิทธิ์ซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือและเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปมาเป็นเวลาหลายชั่วอายุคนแล้ว ซึ่งถ้าเดินทางด้วยทางเรือตามลำน้ำเจ้าพระยาจะพบว่า ศาลเจ้าพ่อพระประแดงจะอยู่ถัดจากบริเวณที่ว่าการอำเภอพระประแดงในปัจจุบันไม่ไกลมากนักโดยอยู่คนละฝั่งแม่น้ำ อันเป็นหลักฐานหนึ่งแสดงถึงที่ตั้งของเมืองพระประแดงในอดีต

นอกจากนี้ในสาส์นสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราพระโขนง ทรงมีไปถึงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำราพระโขนง ทรงอธิบายความตอนหนึ่งว่า

“ ที่ใต้ปากคลองเตยลงไปหน่อยเดียวมีวัดหน้าพระธาตุมีศาลเจ้าพระประแดง และเจ๊กทำไรที่หน้าบ้าน ชุตได้ทวนเล่มหนึ่ง กล่าวกระหม่อมได้ชื่อไว้แปลกกว่าทวนสามัญที่เขาเขาอะคมมีลักษณะดุจตึกกา ถ้าดูตัดขวางจะเป็นดังนี้

ประโยชน์จะใช้ได้อย่างทวนสามัญ แต่จะเบากว่าเท่านั้น จะเป็นของของใครครั้งไหนสุดคาด แต่เข้าใจว่าน่าจะได้เป็นสนามรบกันที่นั่น ทั้งสามสิ่งก็กราบทุกมาแล้วนี้ ทำให้คิดว่าเมืองพระประแดงเดิมอยู่ที่คลองเตยไม่ใช่ที่ปากลัด ที่วัดและศาลเกล้ากระหม่อมก็เคยไปเห็น”

ในสมัยขอมเรืองอำนาจ หลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่าเมืองสมุทรปราการเป็นเมืองหน้าด่านของขอม (ในราว พ.ศ.1400) ขอมใช้เป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลซึ่งในสมัยนั้นเรียกปากน้ำตอมนั้นว่า ปากน้ำพระประแดง การที่ขอมขนานนามเมืองหน้าด่านว่า พระประแดง นั้นเพราะคำว่า ประแดง หรือ บาแดง แปลว่า คนเดินหาย คนนำข่าว ทูต พนักงานตามคน⁶ ซึ่งหมายถึงว่าเมืองพระประแดงเป็นเมืองหน้าด่าน มีหน้าที่ต้องแจ้งข่าวสารไปให้ราชธานีที่ขอมตั้งไว้ที่ลพบุรี (ละโว้) ทราบ

ส่วนที่ตั้งอำเภอพระประแดงในปัจจุบันนี้ มิใช่เมืองพระประแดงเดิม หากเป็นเมืองนครเขื่อนขันธ์ ซึ่งเริ่มสร้างในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้โปรดฯ ให้สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวร

⁶ คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดสมุทรปราการ . 2542, หน้า 60.

สถานมงคล เป็นแม่กองเสด็จไปสร้างเมืองที่สร้างค้างไว้ให้สำเร็จเรียบร้อย และพระราชทานนามว่า “เมืองนครเขื่อนขันธ์” มีการตั้งพิธีฝังอาถรรพ์ปักหลักเมือง และโปรดฯให้ย้ายครอบครัวมอญพวกพระยาเจ่งจากเมืองปทุมธานีกว่าสามร้อยคนลงไปอยู่ เมืองนครเขื่อนขันธ์นี้ตั้งอยู่ระหว่างปากคลองลัดโพธิ์และคลองลัดหลวง ชาวบ้านจึงนิยมเรียกชื่อเมืองนี้ว่า “ปากลัด” อีกชื่อหนึ่ง

สภาพของนครเขื่อนขันธ์ในอดีตปรากฏอยู่ใน นิราศกลาง ของนายมี(หมื่นพรหมสมพัสดร) ตอนหนึ่งว่า

“ถึงนครเขื่อนขันธ์ตะวันบ่าย	ระกำกายตรึกตรองถึงน้องหญิง
เห็นปิ่นใหญ่นี้ก็จะยื่นให้ปิ่นยง	ปิ่นกึ่งนี้ก็กึ่งประทังทน
ทัศนธานีเห็นพิลึก	พวกข้าศึกเสียวแสงทุกแห่งหน
ถึงใครจักโหมโถมประจัญ	คงจะปนลงกับปิ่นไม่คืนมือ
ป้อมปราการก่อกันเป็นคันขอบ	ช่องปิ่นรอบเรียบร้อยน้อยไปหรือ
พระยามอญกินเมืองยอมเลื่องลือ	ประทานชื่อยศนามตามตระกูล
พระทรงภพตบแต่งไว้แข่งขัน ⁷	คอยป้องกันไพรินไม่ลื่นสูญ
ทั้งซีพราหมณ์ไพร่ฟ้าไม่อาดูร	ก็เพิ่มพุลผาสุกสนุกสบาย”

นามนครเขื่อนขันธ์คงอยู่จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองนครเขื่อนขันธ์เป็นจังหวัดพระประแดง แบ่งการปกครองเป็น 3 อำเภอ คือ อำเภอพระประแดง อำเภอราชบุรีบูรณะ อำเภอพระโขนง ต่อมา เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดฯให้ยุบจังหวัดพระประแดงเป็นอำเภอพระประแดง ขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการ เมื่อ พ.ศ. 2475 ส่วนอำเภอราชบุรีบูรณะไปขึ้นกับจังหวัดธนบุรี และอำเภอพระโขนงไปขึ้นกับจังหวัดพระนคร

2.2.2 สภาพทางภูมิศาสตร์

อำเภอพระประแดง เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสมุทรปราการ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดสมุทรปราการ มีพื้นที่ครอบคลุมบริเวณริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนปลายเหนืออ่าวไทย

⁷ น่าจะเป็นคำว่า “แข็งขัน” มากกว่า

ห่างจากตัวจังหวัดสมุทรปราการประมาณ 10 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 73.73 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับเขตยานนาวาและเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ

สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม โดยมีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลาง แยกพื้นที่ออกเป็นสองฝั่ง ด้านตะวันออกและด้านตะวันตก มีลำคลองคั่นข้างมาก แต่ปัจจุบันเหลือที่ยังใช้สัญจรไปมาได้ไม่กี่สาย มีประชากรทั้งสิ้น 39,792 คน^๘ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 15 ตำบล ดังนี้

1. ตำบลบางพิง
2. ตำบลตลาด
3. ตำบลทรงคนอง
4. ตำบลบางหญ้าแพรก
5. ตำบลบางยอ
6. ตำบลบางกระเจ้า
7. ตำบลบางกอบัว
8. ตำบลสำโรง
9. ตำบลสำโรงเหนือ
10. ตำบลสำโรงใต้
11. ตำบลบางน้ำผึ้ง
12. ตำบลบางกระสอบ
13. ตำบลบางจาก
14. ตำบลบางครุ
15. ตำบลบางหัวเสือ

ชุมชนมอญในอำเภอพระประแดงมี 16 หมู่บ้าน ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ใน 4 ตำบล คือ ตำบลบางพิง ตำบลบางตลาด ตำบลทรงคนอง และตำบลบางหญ้าแพรก เรียงลำดับตามตำแหน่งที่ตั้งเริ่มจากทิศตะวันตก ตั้งแต่ฝั่งตะวันตกของคลองลัดหลวง มาจนถึงด้านตะวันออกติด

^๘ สํารวจข้อมูลโดยกรมการปกครอง เมื่อ ตุลาคม 2545

แม่น้ำเจ้าพระยา จำนวน 15 หมู่บ้าน รวมกับอีก 1 หมู่บ้านที่อยู่ฝั่งตรงข้ามกับแม่น้ำเจ้าพระยา สามารถติดต่อกันได้โดยใช้แพขนานข้ามฟากถึงกันได้โดยสะดวก

<u>ตำบลบางพิง</u> มีบ้านมอญ 4 หมู่บ้าน เรียงรายอยู่ริมคลองลัดหลวง ได้แก่		
1. กวานฮะโตนเงิน	ปัจจุบันเรียกว่า	หมู่บ้านสะพานช้าง
2. กวานตา	ปัจจุบันเรียกว่า	หมู่บ้านตา
3. กวานฮะเร็น	ปัจจุบันเรียกว่า	หมู่บ้านฮะเร็น
4. กวานเหว่กะราว	ปัจจุบันเรียกว่า	หมู่บ้านเหว่กะราว

ตำบลตลาด มีบ้านมอญ 7 หมู่บ้าน ในบริเวณพื้นที่ส่วนกลางของเขตเทศบาลเมือง พระประแดง ติดคลองลัดหลวง และแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่

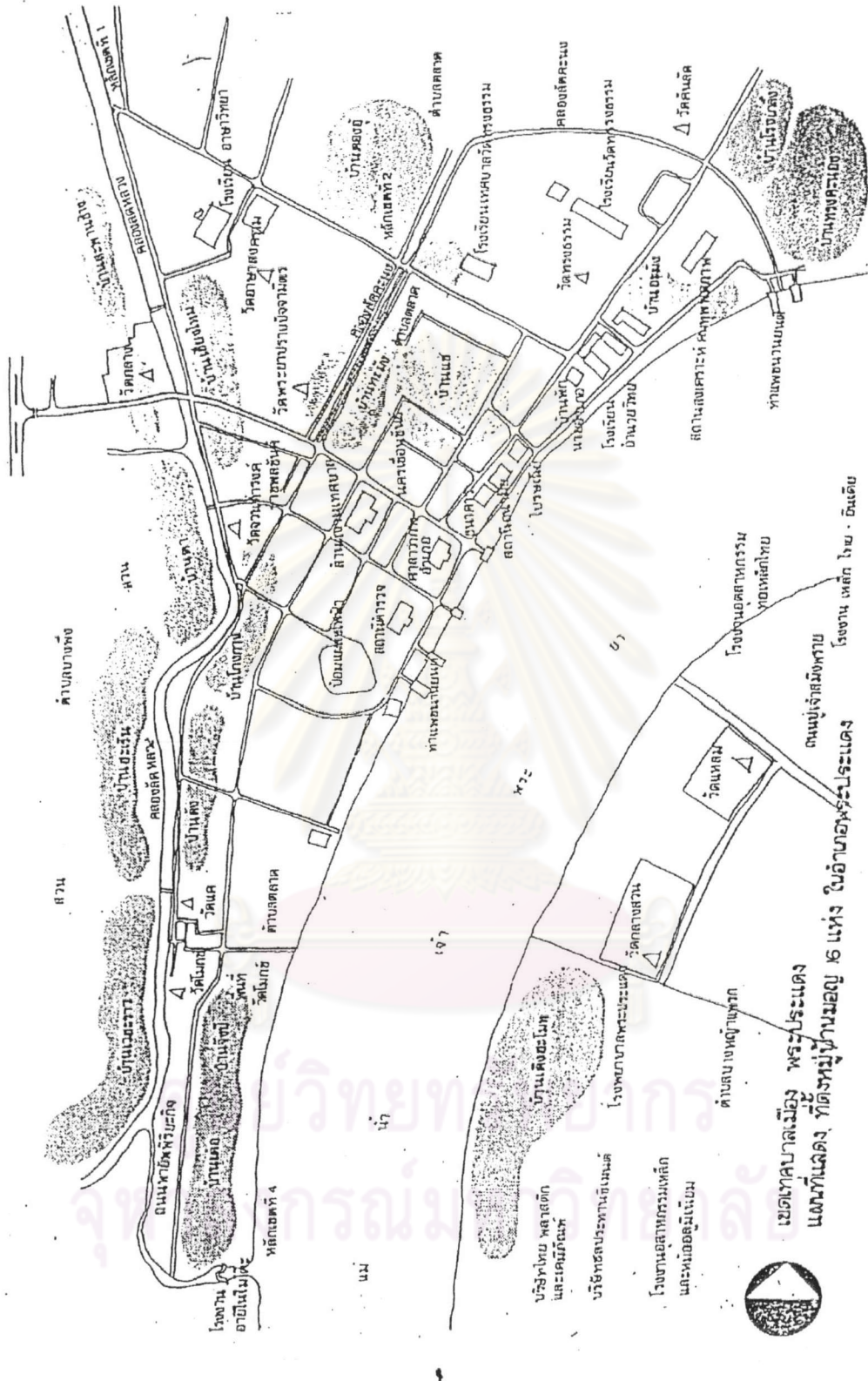
1. กวานเต้อ	ปัจจุบันเรียกว่า	หมู่บ้านเต้อ
2. กวานจ้งปี	(ปัจจุบันเป็นกองช่าง กรมทรัพยากรธรณี)	
3. กวานดั่ง	ปัจจุบันเรียกว่า	หมู่บ้านดั่ง
4. กวานโกงกาง	(ปัจจุบันเป็นร้านค้าและตลาดไปหมดแล้ว)	
5. กวานเจิมฮะมาย	ปัจจุบันเรียกว่า	หมู่บ้านเชียงใหม่
6. กวานฮะมั่ง	ปัจจุบันเรียกว่า	หมู่บ้านทะมั่ง
7. กวานเซย์	ปัจจุบันเรียกว่า	หมู่บ้านเซ่

ตำบลทรงคนอง ประกอบไปด้วย 13 หมู่บ้าน มีบ้านมอญ 4 หมู่บ้าน ในบริเวณ คลองลัดตะนง และแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่

1. กวานตองอู๋	ปัจจุบันเรียกว่า	หมู่บ้านตองอู๋
2. กวานอะม่าง	ปัจจุบันเรียกว่า	หมู่บ้านอะม่าง
3. กวานดงฮะนอง	ปัจจุบันเรียกว่า	หมู่บ้านทรงคนอง
4. กวานโรงเกี่ง	ปัจจุบันเรียกว่า	หมู่บ้านโรงเรือ

ตำบลบางหญ้าแพรก ซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับแม่น้ำเจ้าพระยา มีหมู่บ้านมอญเพียง 1 หมู่บ้าน ได้แก่

1. กวานเต็งฮะโมก	ปัจจุบันเรียกว่า	หมู่บ้านเต็งฮะโมก
------------------	------------------	-------------------

ภาพประกอบที่ 4

แผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านมอญ 16 แห่ง ในอำเภอพระประแดง

2.2.3 การคมนาคม

ทางบก มีถนนที่ตัดผ่านอำเภอพระประแดงไปยังอำเภอต่าง ๆ ภายในจังหวัดและเชื่อมต่อไปยังจังหวัดใกล้เคียง เช่น กรุงเทพมหานคร ถนนสายสำคัญ ได้แก่

- ถนนปู่เจ้าสมิงพราย (ทางหลวงหมายเลข 3113) แยกจากถนนสุขุมวิท ผ่านตำบลสำโรงเหนืออำเภอเมืองสมุทรปราการไปทางทิศตะวันตกเข้าสู่ตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง ลึนสุดที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงข้ามกับที่ว่าการอำเภอพระประแดง
- ถนนเพชรหึง-บางกอบัว จากที่ว่าการอำเภอพระประแดง เลียบแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นไปทางตอนเหนือ ผ่านตำบลทรงคนอง ตำบลบางยอ ตำบลบางกระเจ้า ถึงตำบลบางกอบัว ตรงข้ามท่าเรือคลองเตย กทม.
- ถนนสุขสวัสดิ์ (ทางหลวงหมายเลข 303) จากวงเวียนใหญ่ กทม. ผ่านอำเภอพระประแดง แยกซ้ายเข้าสู่องค์พระสมุทรเจดีย์ แยกขวาผ่านอำเภอพระสมุทรเจดีย์และตรงไปยังป้อมพระจุลจอมเกล้าฯ

การคมนาคมทางบกขอประชาชนในอำเภอ นอกจากใช้พาหนะส่วนตัวแล้ว สามารถใช้รถประจำทางของ ขสมก. หรือบริษัทเอกชนต่าง ๆ ที่บริการในเขตชุมชน มอเตอร์ไซด์รับจ้าง รวมทั้งสามล้อถีบซึ่งยังเป็นที่ยินยมนิ่งของผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อค้า แม่ค้า และนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมความงามของนครเขื่อนขันธ์อยู่เป็นประจำ

ทางน้ำ แม่น้ำลำคลองและท่าเรือสายสำคัญที่ใช้ในการสัญจรไปมาทั้งในอดีตและปัจจุบัน ดังนี้

- แม่น้ำเจ้าพระยา เป็นแม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านอำเภอพระประแดงมีท่าเรือที่สำคัญ คือ ท่าเรือพระประแดง เป็นท่าเรือข้ามฟากจากตลาดพระประแดง ไปยังท่าหิน ถนนปู่เจ้าสมิงพราย ตรงบริเวณใกล้เคียง ๆ วัดแหลม
- ท่าเรือข้ามฟากนวมุท (แพขนานยนต์) ใช้บรรทุกรถยนต์ข้ามฟากแม่น้ำเจ้าพระยา จากบริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอพระประแดง
- ท่าอโยโมะโตะ ตำบลบางจากอำเภอพระประแดง มายังท่าหินถนนปู่เจ้าสมิงพราย
- คลองลัดโพธิ์ ขุดขึ้นเป็นคลองลัดในสมัยพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ ตรงบริเวณคอคอดทั้งสองข้างของแม่น้ำเจ้าพระยา ปากคลองอยู่ในพื้นที่ตำบลทรงคนอง ส่วนปลายคลองอยู่ในพื้นที่ตำบลบางยอ

- คลองลัดหลวง ชุดเมื่อสมัยพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นคลองลัดอยู่บริเวณด้านหลังเมือง นครเขื่อนขันธ์

2.2.4 ความเชื่อและพิธีกรรม

เมื่อมอญอพยพมาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทยนั้น มอญมีความคุ้นเคยกับเส้นทางในการเดินทางอพยพเข้าสู่ประเทศไทย เนื่องจากเคยถูกพม่าเกณฑ์มารบกับไทยบ่อยๆ นอกจากนั้น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพสังคมไทยมีความคล้ายคลึงกับมอญ มีความเป็นอยู่และอาหารการกินคล้ายกัน นับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน จึงทำให้มอญปรับตัวเข้ากับสังคมไทยได้ง่าย

นอกจากนั้น ชาวมอญยังได้รับอนุญาตให้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามวินัยปฏิบัติของตนซึ่งอาจจะแตกต่างไปจากคนไทยบ้าง ตลอดจนสามารถปฏิบัติกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อของตน ซึ่งได้มีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน แต่อาจมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมบ้างเล็กน้อย ส่วนภาษานั้น มอญก็ยังใช้ภาษาเดิมได้ตามความสมัครใจ ปัจจุบันภาษามอญยังคงมีใช้อยู่บ้างตามวัดมอญหรือหมู่บ้านมอญแต่น้อยลงกว่าเดิมมาก

ชาวมอญในอำเภอพระประแดงนี้ นอกจากเป็นพุทธศาสนิกชนที่ยึดถือหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา และปฏิบัติกิจทางศาสนาเป็นประจำดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ชาวมอญส่วนใหญ่ที่เป็นคนรุ่นก่อนยังมีความเชื่อถือในโชคกลางและข้อห้ามต่าง ๆ ความเชื่อในเรื่องทิศ การนับถือผี การนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น เจ้าพ่อ- เจ้าแม่ ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีเกิด และการจัดพิธีศพ ซึ่งอาจจะเป็นความเชื่ออันสืบเนื่องมาจากคัมภีร์โลกสิทธิและคัมภีร์โลกสมุตติ ที่ชาวมอญยึดถือเป็นข้อปฏิบัติกันสืบมา

ชาวมอญในพระประแดง จะนับถือผีต่าง ๆ โดยรับเอาผีบรรพบุรุษ (ปาโหนก) ที่เมืองมอญมา นอกจากนี้ยังมีมอญบางตระกูลนับถือผีอื่น ๆ อีก เช่น

ผีงู โดยคนที่นับถือผีงู เมื่อพบงูห้ามทำร้ายหรือตีงู

ผีไก่ คนที่นับถือผีไก่ เวลาจะฆ่าไก่มาทำเป็นอาหาร ต้องนำไก่ที่ตี้มสุกแล้ว พร้อมทั้งไข่ไก่ไปเซ่นไหว้บรรพบุรุษก่อน

ผีเต่า เมื่อคนที่นับถือผีเต่าเดินไปพบเต่าโดยบังเอิญ จะต้องจับมาทำเป็นอาหาร โดยต้องนำเต่าที่สุกแล้วไปไหว้บรรพบุรุษก่อน แต่ถ้าไม่ต้องการจะกินก็ต้องพูด “สะอูย” ซึ่งหมายถึง เน่า หรือ เหม็น แล้วก็เดินเลี้ยวไปทางอื่นเสีย แต่ถ้าไม่ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็จะทำให้เกิดภัย

พิบัติ หรือสิ่งที่ไม่ดีแก่คนผู้นั้นและคนในครอบครัว เช่น เกิดการเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ เป็นต้น

ผีข้าวเหนียว เป็นผีที่หวงข้าวเหนียว ถ้ามีคนมาขอข้าวเหนียวแล้ว เจ้าของบ้านที่นับถือผีข้าวเหนียวให้ข้าวเหนียวไป จะทำให้เกิดเภทภัยแก่เจ้าของบ้าน ยกเว้นกรณีที่มีคนมาขโมยข้าวเหนียวเท่านั้น⁹

การรับผีจะมีการมอบแหวนผีซึ่งมักจะเป็นแหวนทองมีหัวแหวนเป็นพลอยสีแดง บางตระกูลมีทั้งแหวนผู้ชายและแหวนผู้หญิงให้แก่ผู้ที่รับสืบทอดการถือผี นอกจากแหวนผีแล้วยังมีผ้าถุงของทั้งชายและหญิงอย่างละผืนโดยมากเป็นผ้าพื้นแบบลูกหว้าหรือดอกเมลิติงา ผ้าของผู้หญิงบางหมู่บ้านต้องระบุว่าเป็นสีแดงและต้องมีเชิงที่ชายผ้าถุงด้วย ส่วนเสื้อผู้หญิงนั้นจะเป็นเสื้อทรงตัวสั้นแบบมอญ ป้ายด้านหน้า แขนยาว สำหรับผู้ชายเป็นเสื้อคอกลมติดกระดุมหน้า แขนยาว บางแห่งมีผ้าสไบอีก 2 ผืนด้วย สิ่งของเหล่านี้จะเก็บรวมกันไว้ อาจใส่ในกระจาด ตะลุ่มหรือหีบ เก็บไว้ในสูงใกล้เสาเอกของตัวบ้าน และผู้รับสืบทอดผีต้องคอยดูแลไม่ให้หาย ขาด หรือชำรุด ถ้าไม่อยู่ในสภาพดีต้องเปลี่ยนให้ใหม่ ถ้ามีสมาชิกในบ้านเจ็บไข้ได้ป่วย ก็มักจะต้องมาตรวจดูว่าสิ่งของเหล่านี้ชำรุดขาดหายหรือไม่ และต้องบนบานกับผีให้ช่วยคุ้มครอง บางแห่งเอาแหวนจุ่มน้ำเป็นน้ำมันตีเพื่อเอาไปประพรมลูกหลานที่เจ็บไข้ด้วย

ปัจจุบันครอบครัวมอญในหลายหมู่บ้านในอำเภอพระประแดง เช่น บ้านโรงเรือ บ้านทะมั่ง บ้านแซ่ บ้านดั่ง บ้านโก่งกาง บ้านเวชะราว และบ้านสะพานช้าง ยังยึดถือธรรมเนียมเกี่ยวกับการนับถือผีกันอยู่ การสืบทอดการถือผีของพระประแดงเหมือนกับมอญในท้องถิ่นอื่น คือ ต้องรับกันเป็นทอด ๆ สืบต่อกันมาจากรุ่นบุรุษหลายชั่วคน ผู้ที่มีหน้าที่รับสืบทอดผีคือ บุตรชายคนโตของตระกูล บุตรสาวรับสืบทอดผีไม่ได้ ดังนั้น ถ้าตระกูลใดไม่มีบุตรชายก็จะมีผู้สืบทอดการถือผีด้วยเหตุนี้เอง คนมอญจึงอยากได้บุตรคนโตเป็นชายเพื่อเอาไว้สืบบ้านผีเรือนต่อไปเรื่อย ๆ กันมา

2.3 ชุมชนมอญหมู่บ้านเวชะราว

2.3.1 ประวัติความเป็นมา

บ้านเวชะราว เป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลบางพิง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ (ตามทะเบียนราษฎรของเทศบาลเมืองลัดหลวง หมู่บ้านนี้คือ หมู่ที่ 10 ของตำบลบางพิง) อยู่ติดกับ

⁹ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. ฐานข้อมูลมอญศึกษา. แหล่งที่มา : <http://www.sac.or.th> [2002, June 12]

บ้านสระเร็นไปทางทิศใต้ ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกคลองลัดหลวง เช่นเดียวกับบ้านสะพานช้าง บ้านตา และบ้านสระเร็น เดิมหมู่บ้านเวชะราวมีต้นขรู่ปลูกอยู่มาก จึงเรียกว่า *เวชะราว* หรือ *เวชะราว* ซึ่งในภาษามอญแปลว่า ทุ่งต้นขรู่หรือทุ่งครุ มีบรรยากาศของหมู่บ้านที่ร่มรื่นสงบเงียบอยู่ริมคลองลัดหลวง ภายหลังชื่อหมู่บ้านได้เพี้ยนมาเป็น *เวชะราว* มาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้

ประวัติของตำบลเวชะราวในเมืองมอญ จากคำบอกเล่าของ นายสง่า ไหมวิจิตร ได้เล่าให้ฟังว่า¹⁰

" เมื่อ พ.ศ. 2498 ผมได้เดินทางไปเมืองมอญและได้มีโอกาสไปไหว้พระนาคปรก ภาษามอญเรียกว่า *จัตขมอย* เป็นวิหารที่ยื่นออกไปในทะเลห่างจากฝั่งทะเลไกลมาก เวลานั้นน้ำทะเลขึ้นเต็มฝั่งก็ไม่ท่วมวิหาร ซึ่งมองดูแล้วน้ำน่าจะท่วม จะเป็นเพราะอภินิหารของพระหรือเทคนิคการสร้างวิหารก็ไม่ทราบได้ ทำให้น้ำเลื่อมใสมาก มีผู้คนไปนมัสการมิได้ขาด และทางที่จะไปนมัสการพระนาคปรกองค์นี้ ผมต้องเดินทางผ่านตำบลเวชะราว และต้องค้างคืนที่วัดซึ่งอยู่ในตำบลนั้นคืนหนึ่ง แต่จำชื่อวัดไม่ได้เพราะนานมาแล้ว ตำบลเวชะราวเป็นตำบลที่ใหญ่มาก อยู่ในแนวเดียวกันกับอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก และอยู่ห่างจากชายแดนจังหวัดตากประมาณ 95 ก.ม. หรืออยู่ห่างจากชายแดนไทยด้านด่านเจดีย์สามองค์ ประมาณ 105 ก.ม. ประกอบด้วยหมู่บ้านหลายหมู่บ้าน ได้แก่ กวานชะวาสะเก๊ะ กวานเกริงกะโมน กวานคายเตอ กวานเผอโนก กวานฝุด กวานอะดาว กวานอะตุ กวานสะบั้ง กวานกุ กวานตองฮลุด ตามที่ผมได้ไปเห็นมาก็ดี จากคำบอกเล่าก็ดี ขอยืนยันว่าตำบลเวชะราวของเมืองมอญมีจริง "

การอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยของชาวมอญในหมู่บ้านเวชะราวพบว่า อาจมีการอพยพมาด้วยกันหลายครั้งและหลายกลุ่ม ลูกหลานของคุณครุทวน รัชตปกรณ (ปัจจุบันครุทวนเสียชีวิตแล้ว) ได้เล่าให้ฟังว่า¹¹ บรรพบุรุษของท่านได้อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยโดยมีนายโกนทอ และนายจ๊กเป็นผู้นำมา โดยได้มาพักอยู่ที่ปากเกร็ดเป็นการชั่วคราว ต่อมาเมื่อรัชกาลที่ 2 ได้สร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์เสรีจเรียบร้อยแล้ว ก็ได้ย้ายครอบครัวมาที่นครเขื่อนขันธ์ โดยทรงตั้งสมิงทอมาบุตรคนที่ 3 ของเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) เป็นเจ้าเมือง

¹⁰ สัมภาษณ์นายสง่า ไหมวิจิตร เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2545

¹¹ สัมภาษณ์นายวิทยา เขี่ยมสะอาด เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2545

ตารางที่ 1
 แสดงผลการสำรวจข้อมูลประชากรของหมู่ที่ 10 (บ้านเว้ชะราว)
 ต.บางพั้ง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ

กลุ่มอายุ	ชาย	หญิง	รวม
อายุไม่เกิน 10 ปี	42	26	68
อายุ 10-19 ปี	28	32	60
อายุ 20-29 ปี	52	49	101
อายุ 30-39 ปี	52	51	103
อายุ 40-49 ปี	57	70	127
อายุ 50-59 ปี	25	38	63
อายุ 60 ปีขึ้นไป	31	57	88
ไม่ทราบอายุ	-	3	3
รวม	287	326	613

* ผู้วิจัยได้นำแบบรายงานบัญชีอายุคนในหมู่บ้าน ที่ได้จากเทศบาลเมืองลัดหลวง นำมา
 แจกแจงเป็นตาราง เพื่อให้เห็นค่าเฉลี่ยอายุของคนในหมู่บ้านได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ตารางที่ 2

แสดงผลการสำรวจข้อมูลประชากรของหมู่บ้านเวชะราวโดยแบ่งตามชาติพันธุ์

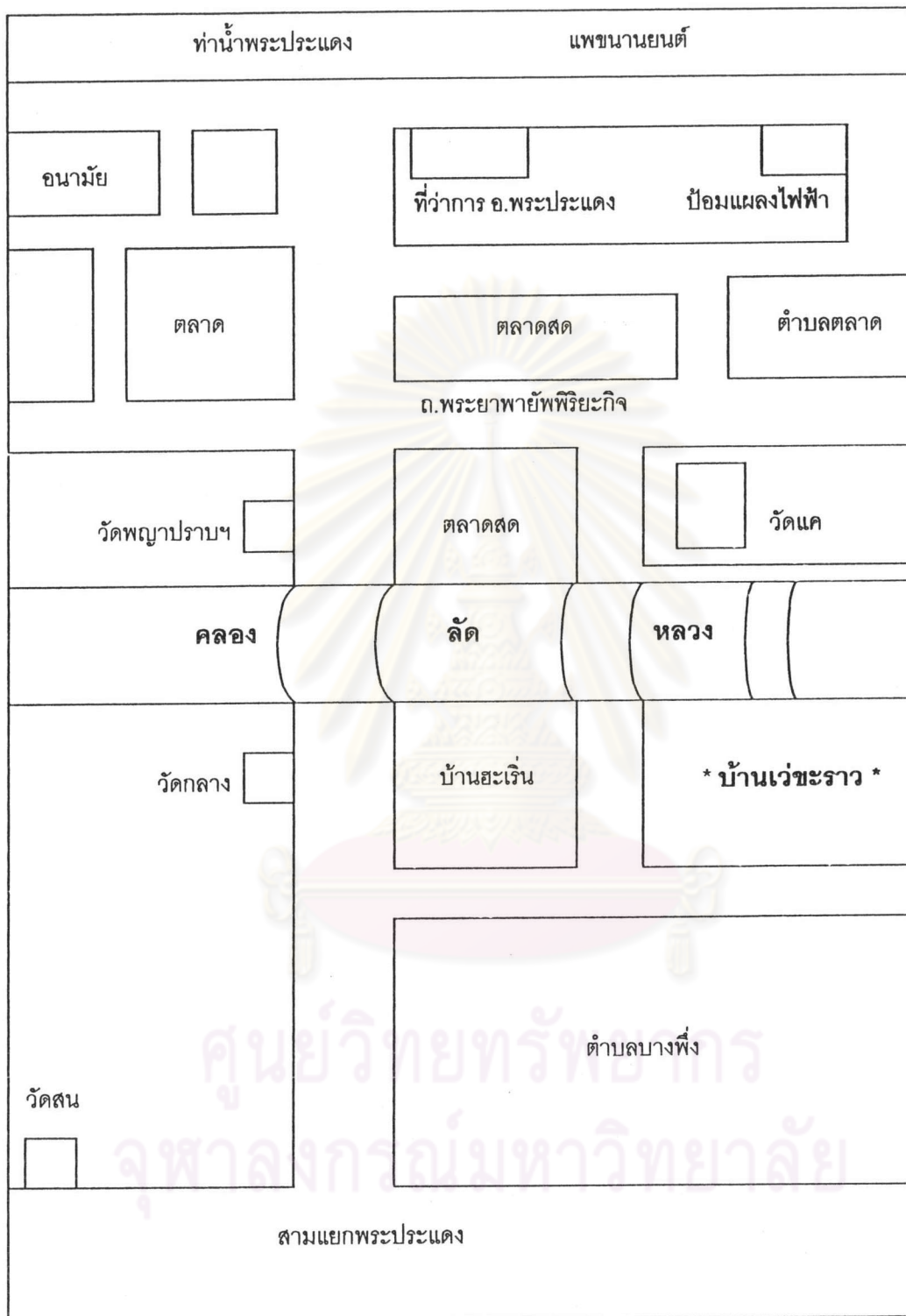
กลุ่มชาติพันธุ์	อายุ 10-29 ปี		อายุ 30-59 ปี		อายุ 60 ปี ขึ้นไป	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
มอญ	3	-	10	17	6	14
มอญปนไทย	14	30	28	25	10	8
ไทย	13	7	7	16	3	10
อื่นๆ	1	1	1	8	2	5
รวม	31	38	46	66	21	37

สรุปผลการสำรวจได้ดังนี้ คือ

- กลุ่มชาติพันธุ์มอญ จำนวนทั้งสิ้น 50 คน คิดเป็นร้อยละ 20.92
- กลุ่มชาติพันธุ์มอญปนไทย จำนวนทั้งสิ้น 115 คน คิดเป็นร้อยละ 48.12
- กลุ่มชาติพันธุ์ไทย จำนวนทั้งสิ้น 56 คน คิดเป็นร้อยละ 23.43
- กลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ จำนวนทั้งสิ้น 18 คน คิดเป็นร้อยละ 7.53

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมายเหตุ ผลการสำรวจนี้ได้มาจาก การเก็บข้อมูลภาคสนามของผู้วิจัย คิดค่าเฉลี่ยจากแบบสัมภาษณ์ที่ชาวบ้านตอบกลับมาจำนวน 239 ชุด

ภาพประกอบที่ 5
แผนที่แสดงที่ตั้งหมู่บ้านเว้ชะราว

2.3.2 สภาพชุมชน

ในประเทศไทย หมู่บ้านเวชะรวานี้ประกอบไปด้วยคนมอญ คนไทยเชื้อสายมอญ คนไทยรวมทั้งคนเชื้อสายอื่นทั้งหมู่บ้านรวม 613 คน เป็นชายจำนวน 287 คน และหญิงจำนวน 326 คน จำนวนบ้านทั้งหมด 130 หลังคาเรือน¹² วัดประจำหมู่บ้านคือวัดแค (เพ็ห์แก่งเงิน) และวัดโมกข์ (เพ็ห์มอกตอน) ซึ่งทั้งสองวัดนี้ตั้งอยู่ติดกันแต่อยู่คนละฝั่งคลองกับบ้านเวชะรวานี้สะพานเชื่อมต่อถึงกันได้ ชาวไทยเชื้อสายมอญในหมู่บ้านเวชะรวานส่วนใหญ่จะนิยมทำบุญที่วัดแค เนื่องจากเป็นวัดมอญแท้ที่เก่าแก่ (จามัญนิกาย) และยังมีความเป็นมอญอยู่มาก อีกทั้งเป็นวัดที่เคยทำบุญสืบมาตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย ถึงแม้ว่าปัจจุบันมีพระเพียงบางรูปเท่านั้นที่สวดมนต์ภาษามอญได้ก็ตาม

ลักษณะของหมู่บ้านจะมีทางเดินทำด้วยปูน สร้างเชื่อมต่อกันโดยตลอด สามารถเดินทะลุถึงกันได้หลายทาง บ้านในหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังคงเป็นเรือนไม้อยู่ โดยเฉพาะชาวมอญ จะปลูกเป็นเรือนไม้ตั้งขวางน้ำอยู่ (น้ำในที่นี้หมายถึงคลองลัดหลวงซึ่งไหลผ่านหมู่บ้าน) ถ้าเป็นชาวมอญแท้จะสร้างห้องเล็กๆยื่นออกมาให้พ้นจากตัวบ้านไว้ส่วนหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อจัดวางหิ้งพระหรือสำหรับบูชาผีบรรพบุรุษ สมัยก่อนเคยมีบ้านที่สร้างห้องเล็ก ๆ เช่นนี้ไว้ แต่ปัจจุบันมีการรับลูกสะใภ้และลูกเขยซึ่งไม่ใช่คนมอญเข้ามาอยู่ในบ้าน ภายหลังเมื่อคนรุ่นเก่าเสียชีวิตไปได้มีการปรับปรุงซ่อมแซมบ้านใหม่ ห้องเล็กๆ นี้จึงได้ถูกรื้อทิ้งไป ในช่วง 4-5 ปีหลังนี้ มีการสร้างบ้านจัดสรรขึ้นหลายหลังในบริเวณตอนต้นของหมู่บ้าน ทำให้มีคนไทยและคนเชื้อสายอื่นเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านมากขึ้น อันเป็นสาเหตุหนึ่งในการกลืนกลายทางชาติพันธุ์ ส่วนบรรยากาศภายในหมู่บ้านเงียบสงบร่มรื่น เนื่องจากถนนใหญ่ห่างจากตัวหมู่บ้านพอสมควรทางเดินในหมู่บ้านก็แคบมาก รถยนต์ไม่สามารถผ่านได้ คงมีเฉพาะรถจักรยานยนต์เท่านั้น ซึ่งนับว่าน้อยมาก

ส่วนประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน เท่าที่ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านได้เล่าสืบต่อกันมาจนถึงรุ่นลูกหลานนั้น พอจะสืบทราบได้ว่า หมู่บ้านนี้ได้ค่อย ๆ มีการก่อตัวขึ้นหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงโปรดให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทวัญวิมลพรหมหาคัดดิพลเสพย์ วังหน้าของพระองค์เป็นแม่กองขุดคลองลัดหลวงขึ้นในปี พ.ศ.2365 และให้ชาวมอญที่อพยพเข้ามาใหม่ในสมัยของพระองค์ท่านมาตั้งหลักปักฐานอยู่บริเวณริมคลองลัดหลวง รวมทั้งชาวมอญส่วนหนึ่งที่อพยพย้ายถิ่นมาจากปากเกร็ดด้วย ดังนั้น ถ้าเรานั่งเรือล่องตามคลองลัดหลวงมาเรื่อย ๆ จะพบว่า

¹² ข้อมูลประชากรจาก แบบรายงานบัญชีคนในหมู่บ้านของเทศบาลเมืองลัดหลวง (24 เม.ย. 2546)

นอกจากหมู่บ้านเวชะราวที่มีคนไทยเชื้อสายมอญอาศัยอยู่แล้ว ก็ยังพบว่ามียี่สิบหลายหมู่บ้านที่มีคนไทยเชื้อสายมอญอาศัยอยู่บริเวณริมคลองลัดหลวงอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งสันนิษฐานว่าคงจะเป็นพวกมอญที่อพยพในคราวเดียวกันนั่นเอง

ชาวบ้านในหมู่บ้านเวชะราวมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น แม้กระทั่งปัจจุบันนี้จะมีคนไทยที่ไม่ได้มีเชื้อสายมอญเข้าไปอยู่มากแล้วก็ตาม แต่การดำเนินชีวิตของชาวมอญที่อยู่ดั้งเดิม การประกอบพิธีกรรม รวมทั้งประเพณีต่าง ๆ อันเป็นของชาวมอญที่ปฏิบัติกันอย่างต่อเนื่อง คนไทยที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านนี้ ต่างก็รับรู้และเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ชาวไทยเชื้อสายมอญในหมู่บ้านจัดขึ้น ในขณะเดียวกัน เมื่อมีคนไทยเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านมากขึ้นก็ทำให้กฎ ระเบียบ ข้อห้ามต่างๆ โดยเฉพาะในเรื่องการนับถือผีก็ค่อยๆ ลดความสำคัญลง พุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทและได้รับการยอมรับมากขึ้น ยังคงเหลือแต่ความเชื่อ ความศรัทธาในเจ้าพ่อเจ้าแม่ประจำหมู่บ้านเวชะราวเท่านั้น ที่พอจะทำให้มองเห็นถึงร่องรอยในอดีตเกี่ยวกับการนับถือผีที่ยังคงอยู่จนทุกวันนี้

2.3.3 ประเพณีประจำท้องถิ่นที่สำคัญ

2.3.3.1 ประเพณีตามเทศกาลสำคัญ

ประเพณีประจำท้องถิ่นที่จัดขึ้นตามเทศกาลต่าง ๆ ที่ชาวบ้านในหมู่บ้านเวชะราวได้ร่วมสืบทอดกันมา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา พบปะสังสรรค์กัน เพื่อความสนุกสนาน สร้างความสามัคคี ฯลฯ ได้แก่

ประเพณีการกวนกาดะแม

เป็นประเพณีที่อยู่ในช่วงเริ่มเทศกาลสงกรานต์ คือประมาณวันที่ 11 และ 12 เมษายน ชาวมอญในหมู่บ้านจะเตรียมกวนขนมกาดะแมเพื่อเตรียมไว้สำหรับทำบุญและแจกแลกเปลี่ยนกับญาติมิตรผู้มาเยี่ยมเยียนในช่วงสงกรานต์ ชาวมอญเรียกกาดะแมได้ว่า "กวันฮะกอน" เป็นขนมกวนที่ประกอบด้วยแป้งข้าวเหนียว (อาจใช้เป็นแป้งหรือเมล็ดข้าวเหนียว) น้ำตาลมะพร้าว กะทิ กวนให้เข้ากันจนเหนียวซึ่งต้องใช้เวลาและใช้แรงคนมาก แต่เดิมทุกบ้านจะทำขนมนี้เพื่อแจกจ่ายแลกเปลี่ยนระหว่างญาติและคนรู้จักในช่วงเทศกาล โดยให้เด็กหรือหนุ่มสาวเป็นผู้นำไปมอบให้ ซึ่งเมื่อนำไปให้แล้ว ผู้ที่ได้รับก็จะมอบขนมกาดะแมของตนตอบแทนกลับไป ทั้งนี้ เพื่อแสดงถึงความมีน้ำใจและการเอื้ออาทรต่อกันระหว่างคนในหมู่บ้าน ปัจจุบันเหลือเพียง 3-4 บ้าน

เท่านั้น ที่ยังคงนาคาละแมอยู่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปแจกให้เพื่อนบ้านรวมทั้งทำขายให้กับคนในหมู่บ้านด้วย ส่วนบ้านอื่นๆ ที่ไม่มีเวลากวนเองก็จะซื้อจากบ้านเหล่านี้ไปแจกกันเป็นประเพณีอยู่เหมือนเดิม

ประเพณีค้ำตันโพธิ์ (ท้อกส้อ)

ชาวมอญถือว่าการค้ำตันโพธิ์ เป็นการค้ำจุนศาสนา และกระทำกันระหว่างวันสงกรานต์ คือ วันที่ 13-15 เมษายน ของทุกปี และถือเอาวันที่ 14 เป็นหลัก โดยมีข้อปฏิบัติกันสืบมาว่า ถ้าปีนั้นวันที่ 14 ตรงกับวันเสาร์ คนที่เกิดวันเสาร์จะต้องนำไปค้ำตันโพธิ์ ส่วนในปี พ.ศ. 2546 วันที่ 14 ตรงกับวันจันทร์ ดังนั้น คนที่เกิดวันจันทร์ก็ต้องนำไปค้ำตันโพธิ์ เป็นต้น เหตุที่เอาวันที่ 14 เป็นหลัก ก็เนื่องจากวันที่ 14 อยู่ระหว่างวันสิ้นปีกับวันขึ้นปีใหม่ ที่เรียกว่า "วันเนา" นั่นเอง ชาวมอญถือว่าเป็นวันไม่ดี ต้องทำบุญที่เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น ค้ำตันโพธิ์ ซ่อมสะพาน ซ่อมทางเดิน ฯลฯ ไม่ที่ใช้ในการค้ำตันโพธิ์ นิยมใช้ไม้กระถินนำมาปอกเปลือกแล้วทวาทขมิ้นให้สวยงาม แล้วนำไปค้ำตันโพธิ์ใกล้หมู่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเลือกวัดที่เป็นวัดมอญ เช่น วัดแค

ประเพณีส่งข้าวสงกรานต์ (อะลองเบ็งซงกราน)

ชาวบ้านนิยมทำข้าวสงกรานต์ส่งตามวัดต่าง ๆ ทั้ง 3 วัน คือ วันที่ 13-15 เมษายน โดยเชื่อว่าจะได้บุญจากการที่พระสงฆ์ได้ฉัน ในแต่ละหมู่บ้าน จะมีบ้านหนึ่งเป็นผู้รับหน้าที่หุงข้าวสงกรานต์ ถ้าบ้านใดมีฐานะดีก็จะออกค่าใช้จ่ายเอง แต่ถ้าไม่สามารถจะออกค่าใช้จ่ายได้ทั้งหมด ก็จะออกบอกบุญตามบ้าน เพื่อนำเงินไปซื้ออาหารสำหรับทานนี้ เมื่อถึงกำหนดวันส่งข้าวสงกรานต์ บ้านที่รับหน้าที่ดังกล่าวจะปลูกศาลไฉนบ้านเพื่อถวายข้าวสงกรานต์ต่อทำมหาสงกรานต์ ลักษณะของศาลก็คล้ายกับศาลเพียงตา โดยใช้เสาสี่ต้น มีชั้นสำหรับวางสำหรับเครื่องสังเวย ตกแต่งด้วยทางมะพร้าวและธง

เมื่อถึงตอนเช้าตรู่ (ประมาณตีห้า) เมื่อบ้านเจ้าภาพจัดสำรับไว้ครบจำนวนวัดที่เอาข้าวสงกรานต์ไปส่งเรียบร้อยแล้ว สาวๆ ในหมู่บ้านจะแต่งตัวสวยงามตามประเพณี มารับข้าวสงกรานต์ไปส่งตามวัดต่างๆ โดยจะแยกกันไป และเมื่อส่งข้าวเสร็จตอนขากลับก็จะมีหนุ่มๆ ที่แอบหมายปองสาว ๆ เหล่านี้ พร้อมกับพรรคพวกออกมาตกรตน้ำ ดังนั้น กว่าสาว ๆ ที่ส่งข้าวสงกรานต์จะกลับถึงบ้านได้ ก็จะเปียกไปทั้งตัว ผู้หญิงที่ได้รับเลือกให้ทำหน้าที่ส่งข้าวสงกรานต์เหล่านี้จะรู้สึกภูมิใจมาก

แม้เวลาผ่านไปหลายสิบปีแล้ว แต่ถ้าไปเอ่ยถามถึงความทรงจำในอดีต เธอก็จะเล่าเรื่องให้ฟังอย่างภาคภูมิใจ

สำหรับข้าวแช่ หรือ เปิงขงกราน มีตำนานเล่าต่อกันสืบมาว่า เป็นข้าวที่เศรษฐีบิดาของ ธรรมบาลกุมาร ตั้งพิธีหุงขึ้นสังเวทพระไท่เพื่อขอลูก ส่วนในปัจจุบันคงมิได้ตั้งใจจะหุงข้าวแช่เพื่อ บวงสรวงสังเวทของลูกจากพระไท่หรือเทวดาองค์ใดๆ ทั้งสิ้น หากเป็นประเพณีที่ถือสืบกันมาว่า ในวันสงกรานต์จะต้องทำข้าวแช่ถวายพระ ถือว่าเป็นอาหารสิริมงคล ข้าวแช่ที่หุงในโอกาสนี้ จะต้องใช้ข้าวสารอย่างดีเยี่ยม 7 กำ ช่อมข้าวนั้นให้ได้ 7 ครั้ง แล้วชวบน้ำบริสุทธิ์ 7 หน จึงจะ นำมาหุง จากนั้นนำไปแช่น้ำให้เย็นแล้วโรยดอกมะลิ เก็บใส่ไว้ในหม้อดิน

ประเพณีสงกรานต์

วันสงกรานต์ซึ่งตรงกับวันที่ 13 เมษายนของทุกปี เป็นวันขึ้นปีใหม่มาตั้งแต่ครั้งโบราณ ชาวบ้านในหมู่บ้านจะพากันไปทำบุญใส่บาตรที่วัด บังสุกุลกระดูกอุทิศส่วนกุศลแก่ญาติมิตรที่ ล่วงลับไปแล้ว สรงน้ำพระ รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ หลังจากนั้นอีก 1 สัปดาห์ ทาง อำเภอพระประแดงจะจัดขบวนแห่นางสงกรานต์บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอพระประแดง มีขบวน แห่หงส์ ธงตะขาบ ชาวบ้านในหมู่บ้านต่างๆ รวมทั้งหมู่บ้านเวชะราวก็จะเข้าไปร่วมในขบวนแห่ ครั้งนี้ด้วย ส่วนตอนกลางคืนก็จะมีการเล่นสละบ้าที่บ่อนในหมู่บ้าน

สำหรับบ่อนสละบ้าในหมู่บ้านเวชะราวนั้น จะใช้พื้นที่บริเวณใต้ถุนของบ้านใดก็ได้ในหมู่บ้านที่มีบริเวณบ้านกว้างขวางเพียงพอ ลักษณะบ่อนเป็นพื้นเรียบมีแผ่นกระดานกั้นขอบเพื่อกันลูกสละบ้า ไม่ให้กระเด็นออก กว้างยาวประมาณ 4 x 5 เมตร ประดับประดาบริเวณใต้ถุนบ้านให้สวยงาม แก้อันนั่งแบ่งออกเป็น 2 ฝั่ง ด้านหนึ่งเป็นที่นั่งของฝ่ายชาย อีกด้านหนึ่งเป็นที่นั่งของฝ่ายหญิง ทั้งนี้ ในแต่ละปีจะเวียนการจัดเปลี่ยนบ้านกันไปเรื่อยๆ ส่วนจุดประสงค์ของการเล่นสละบ้ามอญก็เพื่อให้ หนุ่มสาวได้พบปะพูดคุย เนื่องจากในสมัยก่อนนั้นหนุ่มสาวมีโอกาสพบปะกันยาก ยกเว้นแต่ในงานบุญ เทศกาลงานประเพณีที่วัด บ่อนสละบ้ามอญจึงเป็นจุดนัดพบของหนุ่มสาวชาวมอญใน สมัยก่อน

ผู้เล่นมีสองฝ่าย ชายและหญิง ฝ่ายชายจะนุ่งผ้าลอยชาย สวมเสื้อคอกว้าง (คอพวงมาลัย) พาดสองไหล่ด้วยสไบสีสด คาดเข็มขัดเงินหรือทอง สวมรองเท้าบางครั้งก็สวมถุงเท้าด้วย หน้าประ เแบ่งหวีผมเรียบร้อย ตามแต่จะเห็นว่าเมื่อฝ่ายหญิงเห็นแล้วสะดุดตาประทับใจ ถ้าแต่งกายไม่ เรียบร้อยวาจาไม่สุภาพเจ้าของบ่อนจะไม่ให้เล่น ฝ่ายหญิงนั้นก็ต้องแต่งตัวให้สวยงามเกล้าผม

มวยปักดอกไม้แต่งหน้าทาปากให้สวยงามสวมเสื้อแขนกระบอกนุ่งผ้ากรอมเท้ามีสไบพาดบ่าอย่าง
 สาวมอญ

ภาพประกอบที่ 6

หนุ่มสาวไทยเชื้อสายมอญสวมชุดเครื่องแต่งกายแบบมอญ

ประเพณีแห่หงส์-ธงตะขาบ (เกี้ยวหยั่งโหนดมั่ว-อะลามเทียะเกี)

เป็นประเพณีของชาวมอญที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ถือว่ามีความสำคัญและแสดงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวมอญ เนื่องจากหงส์เป็นสัญลักษณ์ของเมืองหงสาวดี เมืองหลวงเก่าของมอญ และถือกันว่าหงส์เป็นสัตว์ที่สูงศักดิ์และมีประวัติอันยาวนานนับตั้งแต่สมัยพุทธกาล โดยมีตำนานเล่าว่า

“หลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ 8 ปี พระองค์ได้เสด็จโปรดเวไนยสัตว์ในแคว้นต่างๆ จนกระทั่งวันหนึ่งมาถึงภูเขาสุทศัณห์รังสิต อยู่ทางเหนือของเมืองสะเทิม ทอดพระเนตรไปทางทิศตะวันออก ได้พบแผ่นดินกลางทะเล ขณะน้ำลดลงมีหงส์ทองสองตัวเล่นน้ำอยู่ ตัวเมียบินขึ้นเกาะหลังตัวผู้ เนื่องจากมีเนินดินที่จะยื่นเพียงนิดเดียว จึงทรงทำนายว่าบริเวณนั้นต่อไปจะเป็นพระนครชื่อหงสาวดี ซึ่งเป็นที่ตั้งของพระศรีมหาโพธิ์ พระสถูปเจดีย์ และพระพุทธศาสนาจะเจริญรุ่งเรือง ณ ที่นั้นด้วย หลังจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จปรินิพานได้ 1,000 ปี เนินดินนั้นก็กลายเป็น

แผ่นดิน และพระราชบุตรของพระเจ้าเสนาะคงคา ทรงพระนามว่าสมลกุมาร และวิมลกุมาร ได้ทรงรวบรวมไพร่พลตั้งเมืองขึ้น ชื่อ หงสาวดี ที่ชาวมอญเรียกว่า “ฮองลาแวะตอย” ดังนั้น ชาวมอญจึงใช้หงส์เป็นสัญลักษณ์ของประเทศรามัญนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ”

เมื่อใกล้ถึงวันสงกรานต์ ชาวบ้านจะช่วยกันทำธงตะขาบ ตกแต่งธงให้สวยงามด้วยผ้าสีสวยสด สำหรับนำไปถวายวัดเพื่อติดตั้งบนเสาหงส์ ตัวธงทำเป็นรูปตัวตะขาบขนาดใหญ่ ผ้าที่ใช้ส่วนใหญ่มักจะเป็นสีแดง (หรืออาจจะเป็นสีอื่นก็ได้) กว้างราว 1 เมตร ระยะเวลายาว ให้ใช้ความสูงของเสาหงส์เป็นหลัก คือ เมื่อแขวนแล้วธงไม่หย่อนติดพื้นดิน เมื่อเวลาถูกลมพัดจะพริ้วพองาม

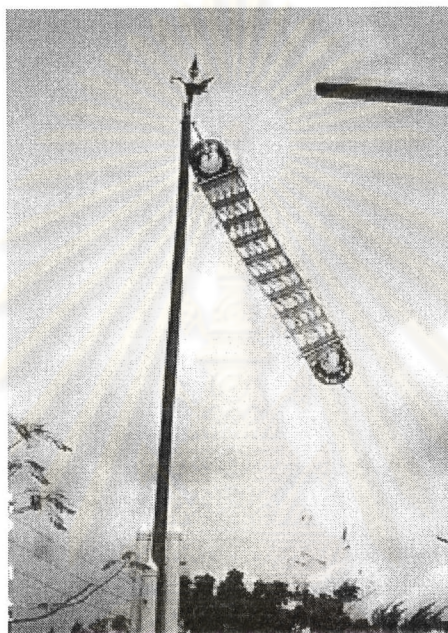
มีตำนานเกี่ยวกับที่มาของธงตะขาบที่เล่าสืบต่อกันมาว่า¹³ เมื่อพระพุทธองค์ทรงตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ก็ทรงรำลึกนึกถึงพระมารดาผู้เคยมีอุปการะคุณมาก่อน ขณะนั้นได้ดับไปสู่อดาวดึงส์เทวโลกแล้ว พระองค์ทรงปรารถนาที่จะโปรดพระพุทธรมารดาด้วยพระอภิธรรม 7 คัมภีร์ซึ่งเป็นธรรมชั้นสูง จึงได้เสด็จขึ้นไปจำพรรษาอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แสดงธรรมดังกล่าวจนพระพุทธรมารดาได้สำเร็จพระโสดาปัตติผลเบื้องต้น เมื่อครบการแสดงผลพระธรรมเทศนา 3 เดือน (หนึ่งไตรมาส) พระพุทธรมารดาก็เสด็จลอยเคาะลิ้นเข้าสู่ธรรมชั้นพรหมวิหารสุชะกาโม ส่วนเทพทั้งหลายที่ได้มีโอกาสฟังธรรมในครั้งนั้น ก็พากันบรรลุนิเวศน์ผลเช่นเดียวกัน

เมื่อครบไตรมาส 3 เดือน พระพุทธองค์ก็เสด็จกลับมายังมนุษยโลก เมื่อวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ก่อนพุทธกาล 80 ปี ในครั้งนั้นได้มีมวลเทพ พระอินทร์ พระพรหม ได้เนรมิตให้บันไดเงินบันไดทอง บันไดแก้วรองรับพระพุทธองค์ บ้างก็ถือเครื่องสูงอันประกอบไปด้วย ฉัตร ธง เครื่องดนตรี ดิด สี ตี เป่า มาประโคมจากเทพบุตรมาตูลิปัญจสิงขร และถือดอกไม้เงินทองโปรยปรายตลอดทางที่พระพุทธเจ้าดำเนินลงมา ส่วนมวลมนุษยในโลกลที่เลื่อมใสในพระองค์ต่างก็พากันดีใจ นำอาหารไปใส่บาตร แต่เนื่องด้วยจำนวนคนที่ใส่บาตรนั้นมีจำนวนมาก ไม่สามารถนำอาหารเข้าถึงพระองค์ได้ จึงทำเป็นข้าวต้มมัดเล็กๆ แล้วโยนใส่บาตร ดังนั้น จึงเกิดเป็นประเพณีใส่บาตรข้าวต้มลูกโยนตั้งแต่นั้นมา

นอกจากประชาชนจะนำอาหารไปใส่บาตรแล้ว ยังได้ทำการต้อนรับเฉลิมฉลองด้วยการปักธงรูปต่างๆ เป็นทิวแถว กล่าวโดยเฉพาะชาชาติมอญที่อยู่ใกล้ประเทศอินเดียมากที่สุดนั้น ได้ทำธง

¹³ สมพิศ มงคลพันธ์. “ประเพณีมอญ – แห่งส์ – ธงตะขาบ” ใน หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระครูสมุทรวราภรณ์ รองเจ้าคณะอำเภอพระประแดง. 2543.

เป็นรูปตะขาบ หรือเรียกว่า ฉงตะขาบ (ภาษามอญเรียกว่า อะลามาเทียะกี) เล็กบ้างใหญ่บ้าง เป็นการต้อนรับสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าอีกด้วย

ภาพประกอบที่ 7

“ฉงตะขาบ”

ส่วนเหตุที่ชาวมอญทำธงเป็นรูปตะขาบ เนื่องจากตะขาบสามารถอธิบายปริศนาทั้งทางโลกและทางธรรมได้ดังนี้

ทางโลก ตะขาบเป็นสัตว์ที่มีลำตัวยาว มีเท้ามาก มีเขี้ยวเล็บที่มีพิษ สามารถต่อสู้กับศัตรูที่จะมาระรานและรักษาตัวเองได้ เปรียบเสมือนชาวมอญที่ไม่เคยหวาดหวั่นต่อข้าศึกศัตรู สามารถปกป้องคุ้มครองประเทศของตนเองได้เช่นกัน อีกนัยหนึ่ง ตะขาบเป็นสัตว์ที่มีลูกมากถึง 20-30 ตัว แม้ตะขาบจะคอยดูแลปกป้องลูกทั้งหมดไว้ในอ้อมอก โดยขดตัวเป็นวงกลม นั้นย่อมหมายความว่า หากรามัญประเทศสามารถปกครองดูแลประชาราษฎร์ได้เหมือนตะขาบ ประเทศก็จะเจริญรุ่งเรืองและอยู่ต่อไปอีกยาวนานด้วยความร่มเย็นเป็นสุข

ทางธรรม กล่าวกันว่า ทุกส่วนของตัวตะขาบนั้น คนมอญจะตีความออกมาเป็นปริศนาทั้งสิ้น นับตั้งแต่ลำตัวจากหัวถึงหาง มี 22 ปล้อง มีหนวด 2 เส้น มีหาง 2 หาง มีเขี้ยว 2 เขี้ยว มีตา 2 ตา กล่าวโดยละเอียด คือ

- หนวด 2 เส้น   ได้แก่   สติ สัมปชัญญะ
  - หาง 2 หาง   ได้แก่   ขันติ โสรัจจะ
  - เขี้ยว 2 เขี้ยว   ได้แก่   hiri โอตตปปะ
  - ตา 2 ข้าง   หมายถึง   บุพการี กตัญญูตเวที
  - ลำตัว มี 22 ปล้อง   ได้แก่   สติปฏิฐาน 4 สัมมปธาน 4 อิทธิบาท 4 พละ 5
  - ขาที่เป็นคู่ ๆ รวมกันแล้วได้ 40 ขา   ได้แก่   กุศลกรรมบถ 10 บุญกิริยาวัตถุ 10
- นาถกรณธรรม 10 อนุสติ 10

การทำธงตะขาบนี้ชาวบ้านในหมู่บ้านจะช่วยกันทำ โดยมีผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือของคนในหมู่บ้านเป็นผู้บอกบุญให้นำเข็มด้ายมาช่วยกันทำ โดยมารวมกันทำที่บ้านใดบ้านหนึ่ง บางทีก็ปลูกประรำหรือไปทำที่ลานวัด โบราณที่เขาทำกันและเล่าต่อกันว่าเขาจะใช้ลานที่เป็นศูนย์กลางหมู่บ้านดังกล่าวปลูกเป็นโรงพิธีเข้าบักหลักหัวท้ายซึ่งฝังไว้ ก่อนถึงวันที่กำหนดไว้ 1 วันจะอาราธนาพระไปเจริญพระพุทธมนต์เย็น รุ่งขึ้นเช้า ชาวบ้านจะทำบุญตักบาตร ทำบุญกรวดน้ำ เสร็จแล้วประพรมน้ำพระพุทธมนต์ เป็นการสวดมนต์ปิดเสนียดจัญไรในหมู่บ้าน (ภาษามอญเรียกการสวดแบบนี้ว่า สะดีตต์เหล่แห่ง่อ ปลานอนตะราย) และเชื่อว่าอำนาจบารมีของธงตะขาบนี้จะได้นำโชคชัย ความผาสุกสวัสดิ์มาสู่ทุกคนในหมู่บ้าน

คำว่า แห่หงส์ ในประเพณี หมายถึง นางหงส์ โดยในช่วงเทศกาลจะมีขบวนแห่และนำเอาหงส์จำลองมาเข้าขบวน มีหญิงที่เลือกกว่าสวยที่สุดมาเป็นคนถือหงส์ และเรียกหญิงคนนั้นว่า นางหงส์พร้อมกับธงตะขาบรวมกันไป ทุก ๆ หมู่บ้านจะจัดทำเหมือนกันหมด แล้วนำไปชักขึ้นสู่เสาของแต่ละวัดอยู่ในท้องที่ของตน

ขบวนแห่จะเริ่มแห่ตามถนนในตลาดพระประแดง จะมีชาวบ้านช่วยกันถือชายธงถือว่าได้กุศล นำหน้าด้วยขบวนกลองยาวจากนั้นแยกย้ายกันเข้าวัดของตนเอง สำหรับธงตะขาบของหมู่บ้านவேระราวได้นำไปถวายเป็นที่วัดแค ชาวบ้านทั้งหมดที่ร่วมขบวนแห่ช่วยกันประคองธงตะขาบผูกด้ายสายสิญจน์ประเคนถวายพระให้ท่านรับผูกด้ายนั้น เมื่ออาราธนาศีลด้วยภาษามอญ พระภิกษุสวดมนต์ให้พรเป็นภาษามอญเช่นกัน จบแล้วให้สามลา ชักรอกดึงธงตะขาบขึ้นสู่ยอดเสา พระสงฆ์สวดชัยันโต และประพรมน้ำพระพุทธมนต์แก่ผู้มาร่วมงาน เป็นอันเสร็จพิธี

ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลา (อะเหลอะเจมอะเหลอะ หรือบางที่เรียกว่า เฮเจ๊ะ)

ประเพณีที่เป็นที่รู้จักกันดีอีกอย่างหนึ่งของชาวไทยเชื้อสายมอญในเทศกาลสงกรานต์คือ ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลา การปล่อยปลานั้นออกจะสอดคล้องกันพิเศษกับเทศกาลสงกรานต์ อันเป็นช่วงหน้าแล้ง น้ำในห้วยหนองคลองบึงจะงวดลง บรรดาปลาและสัตว์น้ำจะพากันตายไป ชาวบ้านจึงถือโอกาสนี้ซื้อเอาปลาที่ติดตมเหล่านี้ ไปปล่อยในสระของวัดหรือตามแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ เป็นการต่อชีวิตอันถือว่าได้บุญแรง ความเชื่อเรื่องบุญกุศลที่ได้จากการปล่อยปลานี้มีที่มาจากนิทานมอญเรื่องหนึ่ง¹⁴ ว่า

“มีสามเณรรูปหนึ่ง อาศัยอยู่กินกับภิกษุผู้เป็นอาจารย์ ซึ่งเป็นผู้มีวิชาดีรู้ฤกษ์ยาม และสามารถล่วงรู้ความเป็นไปในอนาคตได้ (เล่ากันว่าภิกษุองค์นี้ คือ พระสารีบุตร) วันหนึ่ง ภิกษุผู้เป็นอาจารย์จับยามดู ล่วงรู้ว่าสามเณรที่ปรนนิบัติรับใช้ผู้นั้น จะถึงกาลสิ้นอายุขัยในอีกเจ็ดวันข้างหน้า ด้วยความเมตตา ภิกษุจึงบอกให้สามเณรนั้นเดินทางกลับไปเยี่ยมบ้าน เพื่อจะได้ไปรำลาโยมบิดามารดาเป็นครั้งสุดท้าย แต่ไม่ได้บอกกับสามเณรว่าชะตาถึงฆาต

สามเณรได้ยินอาจารย์บอก ก็ดีอกดีใจที่จะได้กลับไปเยี่ยมบ้านจึงรีบออกเดินทางไปในระหว่างเดินทางนั้นเผชิญผ่านหนองน้ำที่แห้งขอด เพราะเป็นหน้าแล้ง บรรดาปลาเล็กปลาน้อยติดกระเสือกกระสนอยู่ในตม เห็นได้ว่าอีกไม่ช้าไม่นานก็จะต้องแห้งตายไปในที่สุด สามเณรเห็นดังนั้น ก็มีจิตเวทนา แต่หนทางจะกลับบ้านก็ยังอยู่อีกไกล คิดวนเวียนไปมา ในที่สุดก็ทนเวทนาสงสารมิได้ จึงย้อนกลับไปซื้อเอาปลาเหล่านั้นไปปล่อยในแหล่งน้ำที่ลึกกว่าให้ประทังชีวิตไปได้ สิ้นเปลืองเวลาอยู่กับการนี้มานานทีเดียว กว่าจะได้เดินทางต่อไป

เมื่อไปถึงบ้านแล้ว สามเณรก็ได้พบโยมบิดามารดาและญาติพี่น้อง เป็นที่ดีอกดีใจกันทั่วหน้า เมื่อสมควรแก่เวลาแล้ว สามเณรก็ลากลับมาวัด

ครั้งกลับมาถึงวัด สามเณรก็เข้าไปคารวะภิกษุผู้เป็นอาจารย์ ภิกษุผู้กำหนดชะตาของสามเณรก็ประหลาดใจว่า เวลาได้ผ่านไปเกินกว่าเจ็ดวันแล้ว ทำไมสามเณรจึงมีอายุยืนผ่านพ้นกำหนดถึงฆาตไปได้ จะว่าจับยามผิดไปก็ไม่ใช่ จึงเอ่ยถามสามเณรว่า ระหว่างเวลาที่เดินทางกลับบ้านไปนี้ทำอะไรบ้าง สามเณรก็เล่าถึงเรื่องที่ได้ไปช่วยซื้อเอาปลาที่ติดโคลนตมไปปล่อยให้รอดชีวิต

¹⁴ สุวรรณา เกรียงไกรเพชร. “เป็งขงกราน – ตำนานข้าวแช่” ใน หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พระครูสมุทรวารามณี รองเจ้าคณะอำเภอพระประแดง. 2543.

พระภิกษุได้ฟังก็ตระหนักแล้วว่า การที่สามเณรผ่านพ้นกำหนดการสิ้นอายุไปได้ ก็เพราะผลบุญกุศลที่ได้ช่วยชีวิตสัตว์นี้เอง เป็นเครื่องต่ออายุให้กับตัวสามเณร "

ความเชื่อในเรื่องการช่วยชีวิตสัตว์ว่าส่งกุศลแรงกล้า ต่อชีวิตให้กับผู้ประกอบบุญกิริยานี้ได้ สืบทอดต่อมาในรูปของประเพณีปล่อยนกปล่อยปลาโดยเฉพาะการปล่อยปลาในเทศกาลสงกรานต์ อันเป็นช่วงหน้าแล้งพอดี ชาวมอญนิยมกันเป็นประเพณีว่าต้องมีการปล่อยนกปล่อยปลาในเทศกาลสงกรานต์สืบมาจนทุกวันนี้

ส่วนการจัดขบวนแห่ปลาในเทศกาลสงกรานต์พระประแดง มีต้นเหตุมาจาก ในปี พ.ศ.2488 คุณยายพ่วง พงษ์เวช คหบดีมอญผู้หนึ่งในหมู่บ้านทรงคนอง ใครที่จะสะเดาะเคราะห์ด้วยการปล่อยปลาเป็นจำนวนมาก นายคล้าย พงษ์เวช บุตรชาย จึงได้เชิญสาว ๆ ในหมู่บ้านมารวมกันเป็นขบวน ทุกคนแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มีสีสันงดงามตามแบบของมอญ ถือโหลปลาเดินตามกันเป็นขบวนนำด้วยกลองยาวนำสนุกสนาน ปรากฏว่าเป็นที่น่าชื่นชมแก่ชาวบ้านทั้งปวง นับแต่นั้นมา นายคล้าย พงษ์เวช จึงได้รับเป็นประธานจัดงานแห่ปลาของท้องถิ่นมาโดยตลอด จนในที่สุดได้กลายมาเป็นประเพณีแห่ปลาของอำเภอพระประแดง ส่วนการแห่นกนั้นได้นำมาผนวกเข้าในภายหลังหลังด้วยเหตุผลอย่างเดียวกัน ดังนั้น ทุกคนจึงเรียกประเพณีนี้ว่า ประเพณีแห่นกแห่ปลา ครั้นเมื่อนายคล้าย พงษ์เวช ย่างเข้าสู่วัยชราไม่สามารถดำเนินงานนี้ได้อย่างเช่นแต่ก่อน ทางราชการจึงรับช่วงไปจัด หมู่บ้านเวชะราวเองก็ได้จัดหญิงสาวชาวไทยเชื้อสายมอญในหมู่บ้านไปเดินร่วมขบวนกับหญิงสาวหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลบางพิงเป็นประจำทุกปีเสมอมา

2.3.3.2 ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต

ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด

ในสมัยก่อน หลังจากคลอดบุตรแล้วผู้เป็นแม่จะต้องอยู่ไฟด้วยการนอนบนกระดานไฟ ขณะที่แม่ยังอยู่กระดานไฟ ต้องมีผู้ช่วยดูแลให้ท่อนพินคูก้อนอยู่เสมอ กรรมวิธีในการรักษาแผลในช่องคลอดก็โดยใช้อิฐมอญเผาไฟให้ร้อน แล้วจึงนำมาแช่น้ำเพื่อให้เกิดควัน แล้วรีบเอาผ้าห่อให้แม่นั่งบนม้าเล็กซึ่งเจาะรูตรงกลางไว้ เอาอิฐที่ห่อผ้านั้นวางไว้ข้างใต้ให้ไอร้อนจากอิฐรักษาช่องคลอด นอกจากนี้ ยังใช้นาบลงบนหน้าท้องเพื่อให้อมดลูกแห้งและเข้าอุ้งเร็วขึ้น นาบตามบั้นเอว น่อง ขา ช่วยให้เลือดลมเดินสะดวก อีกสิ่งหนึ่งที่ขาดเสียไม่ได้คือ ขมิ้นละลายน้ำทาตัวสำหรับแก้ผดผื่นคันตามผิวหนัง การอยู่ไฟดังกล่าวนี้จะอยู่ประมาณ 5-9 วัน

ส่วนปัจจุบันการอยู่ไฟแบบนี้ไม่มีแล้ว คงเป็นเพียงการอยู่ไฟ แบบที่เรียกว่า “ไฟชุด” โดยจะเอาผ้าขาวม้าพันกลองที่มีเชื้อไฟเอาไว้รอบเอว บริเวณหน้าท้องและหลัง ขณะที่อยู่ไฟนี้ห้ามอาบน้ำ และดื่มน้ำเย็นโดยเด็ดขาด นอกจากนี้แม่ลูกอ่อนบางคนก็จะรับประทานยาตองเหล้า เพื่อช่วยขับเลือดเสียออกจากร่างกายทำให้มดลูกเข้าอู่ได้เร็วขึ้น

ประเพณีอีกอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกิดที่ยังคงพบอยู่ในบางบ้านที่มีเชื้อสายมอญ ก็คือความเชื่อที่ว่า พระพรหมจะเสด็จลงมาลิขิตหน้าผากเด็กแรกเกิด เข้าใจกันว่าเมื่อเด็กเกิดใหม่ พระพรหมจะต้องลิขิตชะตาชีวิตไว้ให้ทุกคน ในเวลาที่เด็กจะเกิดจึงต้องหาผ้าขาวม้ามาปูตั้งแต่ประตูบ้านมาจนถึงที่ที่จะคลอดกันทีเดียว เพื่อให้พระพรหมเสด็จ ข้างที่นอนทารกจะต้องจัดหามะพร้าวลูกหนึ่ง กล้วยหวีหนึ่ง แบ่งหอม น้ำมันหอม ดินสอ สมุด วางใส่พานไว้ให้พร้อม เพื่อให้พระพรหมได้ใช้ในการลิขิตที่หน้าผากเด็กนั่นเอง ดังปรากฏอยู่ในนิทานมุขปาฐะประจำท้องถิ่นของชาวมอญพระประแดงเรื่องหนึ่ง¹⁵ มีใจความว่า

“มีสามีภรรยาคนหนึ่ง สามีมีอาชีพหาปลา ส่วนภรรยากำลังท้องแก่ ตอนเข้าก่อนที่สามีจะออกไปหาปลา ก็ต้องเสียเวลาในการหุงหาอาหารให้ภรรยา ก่อน จึงทำให้ออกไปหาปลาช้ากว่าคนอื่น เมื่อออกไปหาปลาทำให้กลับบ้านช้ากว่าคนอื่นเพราะออกไปสายแล้ว ประกอบกับความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน ทำให้แกผลอนนอนหลับได้ตื่นไม่ใหญ่ตื่นหนึ่ง ส่วนภรรยาที่อยู่ทางบ้านก็คลอดลูกมาเป็นผู้หญิง แต่เนื่องจากนางอยู่คนเดียวไม่มีใครช่วยอาบน้ำล้างตัวให้เด็กที่เกิดใหม่ พอพระพรหมเสด็จลงมาจะลิขิตชะตาชีวิตให้ ก็เกิดรังเกียจในความสกปรกของเด็ก จึงได้ใช้ดินสอเหน็บหัวแม่เท้าแล้วก็ลิขิตชะตาชีวิตให้เด็กคนนี้มีพ่อเป็นสามี ส่วนสามีก็บังเอิญทราบจากเทวดาที่คุยกันบริเวณที่แกหลับอยู่นั้นว่า แกจะได้ลูกเป็นภรรยา เมื่อกลับไปบ้านก็จะฆ่าเด็กเสีย แต่เมียก็เข้าแยงมีดก็เลยแค่เป็นแผลบริเวณหน้าเท่านั้น จากนั้นแกก็ตัดสินใจออกจากบ้านไป ไปทำงานอยู่บ้านเศรษฐีคนหนึ่ง ครั้นลูกสาวโตขึ้นก็ออกหางานทำ ในที่สุดก็ได้เข้ามาทำงานบ้านเศรษฐีและได้เจอกับพ่อ แต่ไม่รู้ว่า เป็นลูกพ่อกันก็เกิดรักกันขึ้นท่านเศรษฐีก็ให้แต่งงานกัน หลังจากอยู่ด้วยกันแล้ว พ่อจึงได้ถามลูกว่าแผลเกิดจากอะไร ลูกก็เล่าความจริงให้ฟัง พ่อจึงได้รู้ว่าตนเองหนีพรหมลิขิตไม่พ้น สุดท้ายก็ต้องได้ลูกสาวเป็นภรรยาตามที่พระพรหมลิขิตไว้นั่นเอง ”

¹⁵ จันทรศรี สุบัญญัติภรณ์ , วรรณกรรมไทยรามัญจากตำบลดงคนอง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ , วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. 2527 , หน้า 128.

ประเพณีการบวช

พิธีบวชของชาวมอญที่บ้านเว้ชะรวานั้น โดยส่วนใหญ่แล้วไม่แตกต่างจากพิธีแบบไทยนัก ก่อนบวช 1 วันหรือวันสุกดิบ ผู้ที่จะบวชจะต้องทำการขอขมาต่อผู้ใหญ่ในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน ที่ตนเองเคารพนับถือ หรืออาจเป็นผู้ที่ตนเองเคยพูดจาล่วงเกินหรือกระทำไม่ดีเอาไว้ ผู้ที่จะบวชยังไม่ปลงผม แต่งตัวด้วยการนุ่งผ้ายก จีบหน้านาง ห่มสไบ 2 สี คาดเข็มขัดแล้วแต่จะเป็นทอง นาค หรือเงิน รวมทั้งเครื่องประดับอื่น ๆ เท่าที่จะหาได้ แต่งหน้าทาปากพองาม ในการไปขอขมาจะมีการจัดขบวนโดยมีเพื่อนฝูงที่สนิทสนมกัน แต่งกายด้วยชุดลอยชายตามกันไปเป็นขบวน มากบ้าง น้อยบ้าง สิ่งที่น่าทึ่งเสียมิได้ก็คือ พิธีกรซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้กล่าวนำขอขมา ถ้าบ้านใดเป็นบ้านคนไทย ก็จะกล่าวขอขมาด้วยภาษาไทย แต่ถ้า

บ้านใดเป็นมอญ ก็จะกล่าวขอขมาเป็นภาษามอญ พิธีกรนุ่งโจงกระเบนหรือนุ่งผ้าลอยชาย สวมเสื้อสีอะไรก็ได้ มีผ้าขาวม้าพาดไหล่ ถือกรวยดอกไม้รูปเทียนซึ่งประกอบด้วยดอกหางนกยูงหรือดอกหมาก รูป 3 ดอก เทียน 1 เล่ม การทำเช่นนี้จะช่วยให้หมดความกินแหนงแคลงใจและให้อภัยกันจนหมดสิ้น ส่วนตอนเย็นจะมีการทำขวัญโดยนิมนต์พระมาเทศน์สอนนาค แล้วต่อด้วยหมอบทำขวัญแบบไทย

ภาพประกอบที่ 8

งานอุปสมบทคุณสุเทพ กาบแก้ว ชาวบ้านเว้ชะรวา เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2538

เมื่อถึงวันบวช ตามธรรมเนียมรามัญนั้นก่อนบวชนาจะต้องทำพิธี *ตะละทาน* ก่อน พิธี *ตะละทาน* คือ การไหว้ภูมิเจ้าที่วัด เนื่องจากชาวมอญจะไม่ตั้งศาลพระภูมิไว้ที่บ้าน เมื่อไหว้พระภูมิเสร็จแล้วก็จะมีการแห่คนเวียนรอบโบสถ์สามรอบ การเวียนต้องเวียนแบบทักษิณาวรรต คือ เวียนขวา ขณะที่เดินไปรอบ ๆ โบสถ์นั้น นาคจะต้องทำการเคารพเสมาที่อยู่รอบโบสถ์ สมัยก่อนนั้นจะต้องวางดอกไม้ธูปเทียนไว้ทุกๆ เสมา ต่อมาเห็นว่าเป็นการหมดเปลืองมากเกินไป จึงตัดออกเสียบ้าง คงเหลือเพียงแต่เอาไปวางไว้ที่เสมาแล้วเอากลับมาถือใหม่ เพื่อนำไปวางที่เสมาถัดไปจนครบ จากนั้นจึงทำการปลงผมนาค แล้วจูงนาคเข้าไปโบสถ์ซึ่งจะมีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงพากันจูงนาคเข้าโบสถ์กันอย่างมากมายเพราะถือว่าได้กุศลแรง ก่อนเข้าโบสถ์จะมีการโปรยทานแล้วจึงนำเข้าไปทำพิธีอุปสมบทในโบสถ์ กลางวันมีการทำบุญเลี้ยงพระเพล หลังจากนั้นขึ้นตอนสุดท้ายก็คือ การเลี้ยงแขก¹⁶

ประเพณีการแต่งงาน

เริ่มต้นด้วยการทาบทามสู่ขอ เมื่อจะประกอบพิธีสู่ขอก็ต้องไหว้ผีเรือนหรือผีประจำตระกูลของฝ่ายหญิงเป็นประเดิมก่อน การไหว้ผีประจำตระกูลฝ่ายหญิงนั้น ก็เท่ากับเป็นการเคารพและขอโทษเจ้าของบ้าน หลังจากตกลงจำนวนสินสอดทองหมั้นแล้วก็กำหนดวันแต่งงานตามฤกษ์เหมือนกับธรรมเนียมของไทย

เมื่อถึงวันแต่งงานก็จะมีขบวนขันหมากอันประกอบด้วย พานดอกไม้ ธูปเทียนแพ ขันหมากพลู ขันสินสอดทองหมั้น ผ้าไหว้ ถาดขนมและถาดผลไม้ เมื่อขบวนมาถึงบ้านเจ้าสาว ก็ต้องมีการไหว้ผีกันอีกครั้งหนึ่ง เครื่องไหว้ผีจะต้องไปไว้ที่เสาเอกของบ้านเจ้าสาว เครื่องไหว้ผีประกอบด้วย ไข่ ปลาเสียบ (ปลาย่าง) กุ้งตัวหนึ่ง แกงฟัก ไก่นั้นจะต้องมีครบ คือมีหัว มีขา มีปีก และตับครบของสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ขาดเสียไม่ได้คือ เหล้า เป็นเครื่องเซ่นผี จากนั้นก็มีผู้เชิญพานใส่หมากพลูของฝ่ายเจ้าสาวลงมาเชื้อเชิญขึ้นบ้าน มีการกั้นประตูเช่นเดียวกับของไทย หลังจากนั้นพิธีกร (เจ้าแก่) กล่าวนำขอขมาพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายเจ้าสาว พร้อมกับมอบผ้าไหว้ให้คนละ 1 สำรับ เมื่อเสร็จพิธีก็เลี้ยงอาหารแก่แขกที่มาร่วมงาน ครั้นได้เวลาพอสมควรแล้วฝ่ายเจ้าบ่าวจึงลากลับไปพอตกลงกลางคืนจึงมีขบวนนำเจ้าบ่าวมาส่งบ้านเจ้าสาว รุ่งเช้าก่อนตะวันขึ้นเจ้าบ่าวก็ต้องกลับไปบ้านตนอีก ทำเช่นนี้จนครบ 7 วัน ฝ่ายเจ้าสาวจึงจะนำขบวนไปไหว้พ่อแม่ และญาติที่

¹⁶ สัมภาษณ์ นายพีระ กาบแก้ว เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2546

น้องของฝ่ายเจ้าบ่าวด้วยผ้าไหว้ ขนม ผลไม้ อันเป็นการสิ้นสุดพิธี การทำเช่นนี้เป็นผลดีต่อครอบครัวทั้งสองที่จะต้องมาเป็นทองแผ่นเดียวกัน อันจะทำให้เกิดความสนิทสนมกันมากยิ่งขึ้น

ประเพณีการทำศพ

เมื่อมีคนในบ้านตาย ชาวมอญจะมีพิธีจัดการเกี่ยวกับศพนั้นแตกต่างกันทั้งขึ้นอยู่กับว่าผู้ตายนั้นเสียชีวิตด้วยสาเหตุใด ดังปรากฏในคัมภีร์โลกสมุตติ¹⁷ โดยเนื้อความจะว่าด้วยเรื่องพระพุทธร่องค์ทรงจัดการพระศพพระบิดา เช่น ถ้าเด็กอายุไม่ถึง 10 ปี ถึงแก่ความตาย ศพนั้นจะเผาไม่ได้ สวดนวัตรธรรม (อภิธรรมไม่ได้) เลี้ยงพระภิกษุสงฆ์ในบ้านก็ไม่ได้¹⁸ ต้องทำศพภายนอกบ้านหรือในวัดเท่านั้น มิเช่นนั้นแล้วเจ้าของบ้านจะพบกับหายนะ อายุสั้น บ้านเมืองเกิดโกลาหล เป็นต้น

ส่วนศพที่ตายดีหรือตายปกติ ก็จะทำมาอาบน้ำศพซึ่งคล้ายๆ กับการจัดงานศพของคนไทยแตกต่างกันที่น้ำที่จะนำมาอาบน้ำศพจะต้องต้มให้เดือดเสียก่อน จากนั้นทิ้งไว้ให้เย็นแล้วจึงนำมาอาบน้ำศพ เมื่ออาบน้ำศพแล้วก็จะแต่งตัวให้ศพ คือนุ่งผ้าขาวโจงกระเบนเอาปกไว้ข้างหน้าเหมือนอย่างที่นุ่งกับคนเป็นผืนหนึ่ง แล้วก็นุ่งเอาปกไว้ข้างหลังอีกผืนหนึ่ง อย่างนี้เป็นารนุ่งให้แก่คนตาย เสร็จแล้วก็มัดตราสังด้วยด้ายดิบสีเปลาะ ผูกที่หน้าผากเปลาะหนึ่ง ผูกที่แขนกับมือถือดอกไม้รูปเทียนเปลาะหนึ่ง ผูกที่เข่าเปลาะหนึ่ง และผู้ที่หัวแม่เท้าอีกเปลาะหนึ่ง ซึ่งต่างจากของไทยเพราะของไทยผูกเพียงแค่ 3 เปลาะเท่านั้น การนำศพไปป่าช้า ก็ให้ถือปฏิบัติด้วยการยกเท้าไปก่อน เหตุมาจากเมื่อครั้งพระเจ้าสุทโธทนะ พระพุทธบิดาสวรรคต พระพุทธร่องค์ทรงดำเนินตามพระศพ แต่พระศพนั้นเอาเศียรไปก่อน เท้าจึงมาอยู่ด้านพระพุทธร่องค์ เทวดาจึงบันดาลให้พระศพหันเท้าไปก่อน เพื่อจะได้เห็นศีรษะมาทางพระพุทธร่องค์

ส่วนธรรมเนียมอีกอย่างหนึ่งของมอญก็คือ “การแย่งศพ” ทั้งนี้ไม่ได้เป็นการแย่งศพกันจริงๆ คือ ปราสาทที่ตั้งนี้เขาจะทำเป็นตะเข้ใส่ล้อไว้ แล้วมีเชือกสองสายผูกติดกับตะเข้ไว้ สายใดคนมากก็ชักลากไปทางนั้น ทำให้ดูคล้ายกับว่าแย่งกันจริงๆ ต้นเรื่องที่จะเกิดธรรมเนียมแย่งศพกันขึ้นนั้นกล่าวว่า พระเจ้าหงสาวดีเป็นผู้ตั้งธรรมเนียมนี้ขึ้น ดังมีกล่าวในเรื่อง **ราชาธิราช** ตอนหนึ่งว่า

“พระเจ้าหงสาวดีจึงให้ตั้งขบวนแห่ อัญเชิญพระศพสมเด็จพระเจ้านางพระยาท้าว ลงสู่บุษบกบัลลังก์เหนือหลังหระ แล้วตรัสสั่งเสนาบดีให้แยกกันเป็นสองพวก จะได้แย่งศพเป็นผลานิสงส์

¹⁷ คัมภีร์มอญโบราณที่ว่าด้วยการปฏิบัติและประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการตายทุกชนิด

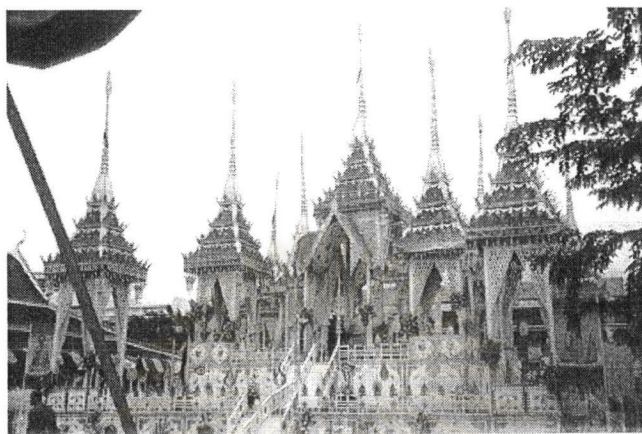
¹⁸ จวน เครือวิชฌยาจารย์, **วิถีชีวิตชาวมอญ**. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, 2537 , หน้า 173.

เสนาบดีทั้งปวงก็แบ่งกันเป็นสองแผนกโดยพระราชบัญชา พระเจ้าหญิงสาวดีจึงเสด็จดำเนินด้วยพระบาท ทรงจับเชือกแล้วตั้งพระสัตยาธิษฐานว่า ข้าพเจ้ามีความกตัญญูรู้คุณสมเด็จพระราชมารดาเลี้ยงจึงคิดทำการให้ลือปรากฏไปทุกพระนคร ขอคุณพระรัตนตรัยจงเป็นที่พึ่ง ถ้าบุญข้าพเจ้าจะวัฒนาการสืบไปแล้ว ขอให้ซึ่งศพสมเด็จพระราชมารดาจงได้มาดังใจคิดเถิด ครั้นตั้งพระสัตยาธิษฐานแล้ว จึงตรัสสั่งให้จับเชือกชักพร้อมกัน... พระเจ้าหญิงสาวดีจึงตรัสแก่เสนาบดีทั้งปวงว่า เราทำการครั้งนี้เป็นผลานิสงส์สนุกยิ่งนัก แต่ไปใครจะทำศพบิดามารดาผู้มีคุณ ก็ให้ซึ่งศพเหมือนเรา ซึ่งทำไว้เป็นอย่างฉะนี้ "

การเผาศพ จะต้องนำศพเวียนไปทางซ้ายของเชิงตะกอน 3 รอบ แล้วจึงนำขึ้นไปตั้งบนเชิงตะกอน จากนั้นให้ญาติพี่น้องมาดูหน้าผู้ตายเป็นครั้งสุดท้ายก่อนเผา แล้วนำน้ำและน้ำมะพร้าวมาอาบศพอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นพลิกศพให้หน้าคว่ำลง หลังจากจุดไฟแล้ว จะให้ผู้ชาย 2 คน ยืนคนละข้างของโลงศพถือผ้าขาวม้า โยนผ้านั้นข้ามโลงศพให้อีกฝ่ายหนึ่งรับแล้วโยนกลับสลัดไปมา 3 ครั้ง โดยให้คำอธิบายไว้ว่า การทำเช่นนี้เป็นปริศนาธรรม ไฟที่กำลังเผาศพอยู่นั้นเปรียบได้กับไฟแห่งโลภะ โทสะ โมหะ ส่วนผ้าที่ข้ามไปมาเปรียบผู้มีจิตใจอันบริสุทธิ์ ไฟคืออคติทั้งหลายไม่สามารถจะเผาผลาญทำอันตรายต่อบุคคลนั้นได้

การปลงพระศพพระภิกษุโดยเฉพาะพระภิกษุมอญชั้นผู้ใหญ่ นิยมสร้างปราสาทซึ่งมีจำนวนยอดตั้งแต่ 1 จนถึง 9 ยอด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทุนทรัพย์ สมณศักดิ์และความศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อพระรูปนั้น ชาวมอญถือว่าพระภิกษุเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ ควรทำที่เผาให้สวยงามและไม่ปนเปื้อนกับจิตกาธานของคนธรรมดา ในการชักปราสาทก็จะมีพิธีรำผีประกอบในงานศพ (รำผี 3 ถาด) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเคารพสักการะเจ้าที่เจ้าทาง และเพื่อเป็นสิริมงคลแก่งาน การทำพิธีชักปราสาทนี้ จะทำได้เฉพาะศพพระเท่านั้น ส่วนการจุดไฟเผาศพก็จะไม่เผาด้วยมือ แต่จุดไฟจากลูกหนูแทน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพประกอบที่ 9

ปราสาทมอญ 9 ยอด ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระราชวิสารท เจ้าอาวาสวัดทรงธรรมวรวิหาร
เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2546

2.3.4 ความเชื่อเรื่อง “พุทธ” และ “ผี”

พุทธศาสนากับชาวมอญนับว่ามีความผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง นับตั้งแต่อาณาจักรสุธรรมวดี หรือสะเทิมซึ่งเป็นอาณาจักรแห่งแรกของชาวมอญ ได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอาณาจักรของพระเจ้าอโศกมหาราชแห่งอินเดีย จนถึงกับมีการส่งพระโสณะและพระอุตตระมาประกาศพุทธศาสนา ที่เมืองนี้แห่งแรกในสุวรรณภูมิเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 2 หรือราวสองพันกว่าปีล่วงมาแล้ว นับตั้งแต่นั้นมา พุทธศาสนาก็ได้มีความเจริญรุ่งเรืองในหมู่ชาวมอญ ด้วยเหตุนี้ มอญจึงเป็นชาติที่มีบทบาทในการถ่ายทอดอารยธรรมอินเดียสู่อาณาจักรอื่น ๆ ในดินแดนสุวรรณภูมิ

นอกจากการนับถือศาสนาพุทธ ชาวไทยเชื้อสายมอญในหมู่บ้านก็ยังมี ความเชื่อเรื่องผีอย่างเหนียวแน่น เนื่องจาก ชาวมอญแต่เดิมนั้นนับถือผีมาก่อนที่จะนับถือพุทธศาสนา ผีที่เป็นที่นับถือทางด้านเมืองมอญมีอยู่หลายผีด้วยกัน ตามความนิยมนับถือของมอญแต่ละกลุ่ม ในเมืองมอญแบ่งมอญออกเป็น 3 พวก¹⁹ แต่ละพวกก็นับถือผีต่างกัันดังนี้

¹⁹ สุเอ็ด คชเสนี. “วัฒนธรรมประเพณีมอญ” เมืองโบราณ , ก.ค.- ก.ย. 2537.

ผีบรรพบุรุษ (Ancestral spirits)

ผีมะพร้าว คือ พวกที่อาศัยอยู่ในแคว้นเมืองพะสิม (ซึ่งมีหัวเมืองรวม 32) เรียกมอญกลุ่มนี้ว่า “มอญเต็ง” เป็นพวกที่นับถือผีมะพร้าว โดยเอามะพร้าวแห้งทั้งผลรวมทั้งหวดติดมาด้วย ผูกผ้าแดงและผ้าขาว แล้วแขวนไว้ที่หัวเสาเอกของบ้าน คนในบ้านต้องคอยเฝ้าดูไม่ให้น้ำมะพร้าวนั้นแห้ง ไม่ให้มะพร้าวนั้นงอก หรือหวดมะพร้าวนั้นร่วง ถ้าเป็นไปอย่างหนึ่งอย่างใดต้องหามะพร้าวลูกใหม่มาแขวนแทน

ผีผ้า คือ พวกที่อาศัยอยู่ในแคว้นเมืองหงสาวดี (ซึ่งมีหัวเมืองรวม 32) เรียกมอญกลุ่มนี้ว่า “มอญเตี้ยะ” เป็นพวกที่นับถือผีผ้า (คำว่า “ผ้า” ต้องประกอบด้วยผ้าถุงของผู้ชายหนึ่งผืนของผู้หญิงหนึ่งผืน เสื้อผู้ชายหนึ่งตัวเป็นผ้าสีขาวผ่าอกแขนยาว ผ้าสไบสองผืน ผืนหนึ่งสีขาว อีกผืนหนึ่งสีแดง และแหวนหนึ่งวง เหล่านี้รวมกันเป็นชุดของผ้า)

ผีกระบอกไม้ไผ่ คือ พวกที่อาศัยอยู่ในเมืองสะเทิม (ซึ่งมีหัวเมืองรวม 32 เช่นกัน) เรียกมอญกลุ่มนี้ว่า “มอญญะ” เป็นพวกที่นับถือผีกระบอกไม้ไผ่ โดยหากระบอกไม้ไผ่ขนาดเล็กซึ่งมีข้อติดอยู่ที่ก้นกระบอกด้วยมา 7 อัน ใส่น้ำในกระบอกให้เต็ม แล้วใส่ใบหว่ากระบอกละหนึ่งใบ กระบอกเหล่านี้จะแขวนไว้ที่เสาของผีบ้าน คนในบ้านต้องคอยดูว่า กระบอกไม้ไผ่ น้ำแห้ง ใบหว่าเน่าหรือไม่ ถ้าพบว่าเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดต้องเปลี่ยนใหม่ ถ้าละเลยไม่ตรวจดูบ่อย ๆ อาจเสียหายโดยไม่ทราบ อาจเกิดเหตุเภทภัยต่อครอบครัวด้วยประการต่าง ๆ ได้

สำหรับชาวมอญในอำเภอพระประแดงนับถือผีผ้าเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งชาวมอญในหมู่บ้านเว้ชะราวด้วย ดังนั้น ในพิธีรำผีของหมู่บ้านเว้ชะราว เราจะสังเกตเห็นได้ว่าชาวบ้านจะนำผ้าซึ่งแต่ละบ้านเก็บรักษาไว้ตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษมาร่วมพิธี ถ้าหากผ้าผืนใดชำรุด ขาด ก็ต้องทำการซ่อมแซมหรือหาผืนใหม่มาแทนอยู่เสมอ

ส่วนการแบ่งประเภทของผีบรรพบุรุษในท้องถิ่นอื่นๆ เช่น ทางภาคเหนือก็อาจจะแบ่งแตกต่างกันไป โดยกลุ่มคนไทยเชื้อสายมอญในจังหวัดลำพูน จะแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. อะปล้าง เป็นผีของบุคคลชั้นสูง เจ้านายเชื้อพระวงศ์ของชาวมอญ
2. ปางโปรม เป็นผีของตระกูลคฤหบดี
3. ตั่งขลุ้ เป็นผีไพร่

การแบ่งลักษณะเช่นนี้ เป็นการแบ่งตามชนชั้นมิได้เป็นการแบ่งตามตระกูลดังเช่นทางฝ่ายมอญพระประแดง นั่นอาจจะเป็นเพราะเกิดจากชาวมอญที่อพยพจากหงสาวดีมาอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย ประกอบไปด้วยคนสามประเภทคือ เจ้านายชั้นสูง ผู้มีอันจะกินหรือคฤหบดี และไพร่พลต่างๆ โดยในขณะที่เดินทางมานั้นบรรดาไพร่พลจะเป็นผู้นำทาง เมื่อรอนแรมมานานก็

มักจะเกิดความกลัว หรือเมื่อเกิดโรคภัยไข้เจ็บก็มักจะมีการบนบานศาลกล่าว เพื่อให้ช่วยปิดเป่าโรคภัย โดยมีการแก้บนด้วยการฟ้อนผีสืบมา

ผีเจ้าพ่อ หรือ ผีประจำหมู่บ้าน (เป๊ะจู้, ผีป๊ะ)

ในโลกทัศน์ของชาวมอญแล้ว เจ้าพ่อจะมีระดับสูงกว่าผีทั่วไป ตามประวัติศาสตร์มอญปรากฏว่า มอญต้องทำสงครามกับพม่าตลอดมา บรรพชนมอญจำนวนมากต้องพลีชีพเพื่อชาติบุคคลเหล่านี้จึงได้รับยกย่องจากลูกหลานและชนรุ่นหลังว่าเป็นวีรชน เมื่อท่านเหล่านี้ล่วงลับไปแล้วชาวบ้านก็ยังเชื่อกันว่าท่านยังคงปกป้องดูแลชาวบ้านในหมู่บ้านอยู่ จึงมีการสร้างศาลและรูปสลักขึ้น จากนั้นจึงได้อัญเชิญดวงวิญญาณของท่านประทับที่ศาล เพื่อคอยคุ้มครองคนในหมู่บ้านสืบไป

ชาวมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ต่างก็มีเจ้าพ่อเจ้าแม่ที่อัญเชิญมาจากหมู่บ้านเดิมในเมืองมอญเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วชาวมอญที่มาจากหมู่บ้านเดียวกัน เมื่ออพยพเข้ามาในประเทศไทย ก็มักจะมาตั้งบ้านเรือนอยู่ในละแวกเดียวกันทั้งสิ้น จึงเหมือนกับเป็นการมาตั้งหมู่บ้านใหม่ของกลุ่มพวกเดิม ดังนั้น เมื่อตั้งบ้านเรือนได้มั่นคงแน่นอนแล้ว จึงได้จัดตั้งศาลประจำหมู่บ้านขึ้นมา ทำพิธีอัญเชิญเจ้าพ่อเจ้าแม่ที่ตนเคยสักการะนับถือ ให้มาอยู่คุ้มครองป้องกันคนในหมู่บ้านให้รอดพ้นจากภัยอันตรายและอยู่เย็นเป็นสุข รูปสลักของเจ้าพ่อเจ้าแม่ส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านจะนำมาจากเมืองมอญในตอนที่ยังอพยพมา แต่บางหมู่บ้านก็มีการสร้างรูปสลักขึ้นใหม่เนื่องจากอพยพมาด้วยความรีบร้อน ไม่สามารถจะนำรูปสลักมาได้ ก็มีการสร้างรูปสลักขึ้นใหม่ให้คล้ายคลึงกับของเดิมก็มี

นอกจากนี้ ชาวไทยเชื้อสายมอญในหมู่บ้านเวะระวายังมีความเชื่อเรื่องผีหลงเหลืออยู่อีกหลายเรื่อง เช่น

- บ้านคนมอญทั่วไปที่เป็นมอญแท้จะไม่มีห้องพระ และจะไม่มีพระพุทธรูปไว้ในบ้านเพราะถือว่า ถ้ามีการรบกวนทางเสียงจะเป็นบาป ถ้าจะมีพระพุทธรูปที่บ้านต้องปลุกเร้าให้อีกหลังหนึ่งต่างหาก ซึ่งขึ้นอยู่กับฐานะทางเศรษฐกิจและขนาดที่ดิน แต่สำหรับบางครอบครัวที่มีการสมรสกับคนเชื้อสายอื่น ก็อาจมีห้องพระหรือหิ้งพระในบ้านได้
- สำหรับเรื่องรางของขลังนั้นมีเก็บไว้ที่บ้านได้ เช่น พระเครื่อง ตะกรุด เป็นต้น แต่ถ้ามีคนเสียชีวิตภายในบ้าน จะต้องเอาเครื่องรางของขลังออกจากบ้านให้หมด โดยนำไปแขวนไว้ตามต้นไม้ใกล้บ้าน หรือนำไปฝากที่บ้านอื่นชั่วคราว เมื่อเสร็จพิธีศพแล้วก็นำกลับมาบ้านตามเดิม

- บ้านคนมอญส่วนมาก จะห้ามเด็กเล่นตุ๊กตาภายในบ้าน และห้ามนำตุ๊กตาเข้าบ้าน ทั้งตุ๊กตาที่ทำเลียนแบบเหมือนเด็กจริงและตุ๊กตาของเล่นเด็ก ข้อห้ามนี้ยังใช้อยู่ในหมู่บ้าน แต่ก็มียกเว้นบางบ้านที่มีการสมรสกับคนเชื้อสายอื่น ซึ่งความเข้มงวดของข้อห้ามก็จะลดลง
- ตุ๊กตาเสียดบาลซึ่งเป็นตุ๊กตาดินเผา ปั้นเป็นรูปคนอย่างง่าย ๆ ในอิริยาบถต่าง ๆ ก็ห้ามนำมาเล่น และไม่ให้นำมาไว้ในบ้านเช่นกัน เพราะถือว่าตุ๊กตาเหล่านี้มีคนแข่งไว้ อาจทำให้ประสบเคราะห์กรรมหรือมีโรคภัย เพราะตุ๊กตาเหล่านี้ทำขึ้นเพื่อเป็นการแก้เคล็ดของผู้มีเคราะห์หรือโรคภัยไข้เจ็บ จึงไม่ควรนำมาไว้ในบ้าน
- ห้ามหญิงมีครรภ์จากบ้านอื่นนอนค้างที่บ้านตน ข้อห้ามนี้ยังยึดถืออยู่ในหลายหมู่บ้าน เช่น บ้านทะมั่ง บ้านแซ่ บ้านเว้ชะราว และบ้านโรงเรือ
- มอญในหมู่บ้านเว้ชะราว และบ้านทะมั่ง จะไม่อนุญาตให้เด็กที่ยังไว้ผมจุกของบ้านอื่นมานอนค้างในบ้านตนด้วย

แม้ว่าในปัจจุบัน สภาพสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมอญและชาวไทยเชื้อสายมอญในหมู่บ้านเว้ชะราวจะเปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากความเจริญในด้านต่างๆที่เข้ามาสู่ชุมชน แต่ทว่าความเชื่อในเรื่องผียังคงมีบทบาทสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านอยู่มาก ทั้งนี้ ความเชื่อและการปฏิบัติต่อผีของแต่ละบ้านนั้น ก็ขึ้นอยู่กับความเป็นมอญที่ตนเป็น ถ้าคนในครอบครัวยังคงมีเชื้อสายมอญอยู่มาก ความเชื่อและข้อปฏิบัติเหล่านี้ ก็ยังคงได้รับการปฏิบัติต่อไปอย่างเคร่งครัด แต่ถ้าครอบครัวใดเกิดการกลืนกลายทางชาติพันธุ์ คือมีการสมรสกับคนต่างชาติพันธุ์ อันเป็นเหตุให้ลูกหลานกลายเป็นชาติพันธุ์อื่นไป ข้อปฏิบัติเหล่านี้ก็ย่อมจะถูกละเลยไปบ้างเป็นธรรมดา คงมีแต่พิธีรำผีบวงสรวงเจ้าพ่อเจ้าแม่ของหมู่บ้านเท่านั้น ที่ทำให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ถึงความเชื่อเรื่องผีอย่างเป็นทางการ และเป็นที่ยอมรับของคนทุกชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเว้ชะราว.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย